

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmskolas izglītības skolotājs

OLGA PEKARSKA

**4-5 gadīgo bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana
darbā ar dabas materiāliem**

Kvalifikācijas darbs

Darba autors

Olga Pekarska
Vārds, uzvārds

Paraksts

Darba vadītāja
Akadēmiskais amats

Doc.Dr.paed
Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Daiga Kalēja-
Gasparoviča
Vārds, uzvārds

Paraksts

RIGA 2018

Anotācija

Olgas Pekarskas darbā “4-5 gadīgo bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem” teorētiskajā daļā tiek analizēti dažādu autoru darbi pedagogijā un psiholoģijā par radošo darbību, bērnu personību, vecumposmu īpatnībām.

Darba mērķis ir teorētiski noskaidrot un praktiski pārbaudīt kā darba ar dabas materiāliem pirmsskolā tiek bagātināta 4-5 gadīgo bērnu radošā pieredze.

Darba empīriskajā daļā tiek veikta analīze par praktisko bērnu darbu ar dabas materiāliem. Veikti pedagoģiskie novērojumi nodarbību laikā, analizēta bērnu radošā darbība pēc izstrādātajiem kritērijiem, bērnu darbu analīze, veikta vecāku anketēšana. Ir izstrādāts rotaļnodarbību tēmu un pētījuma virzienu apkopojums.

Pētījuma rezultātā ir secināts, ka bērnu radošā pieredze tiek bagātināta, izmantojot dabas materiālus dažādu rotaļnodarbību laikā, ka arī patstāvīgi darbojoties interešu centros.

Darbs sastāv no ievada, 3 nodaļām, 7 apakšnodaļām, kas apkopotas 59 lapaspusēs. Darbā ievietoti 14 attēli, 5 tabulas, 42 literatūras avoti, pievienoti 2 pielikumi.

Atslēgvārdi: radoša darbība, pirmsskolas vecuma bērni, dabas materiāli.

Annotation.

4-5 year-old children's creative work experience enrichment with natural materials job.

In the theoretical part analyzed the work of various authors on pedagogy and psychology about the creative activity of children and their age peculiarities. Job target is theoretically find and practically check children's creative experience in working with natural materials promotes. In the empirical part of the work analyzed children practical activities with natural materials. During the classes were conducted pedagogical observations analyzed the children creative activity on the criteria developed, analyzed children's job, as well as a questionnaire of parents. Based on the above, a lesson plan was developed, and study's direction. As a result of the study, it turned out that children's creative experience is enriched by using natural materials during classes, as well as during children's independent work in centers of interest. The work consists of an introduction, 3 parts, 7 items, which are designed on 59 pages. In the work 14 drawings, 5 tables, 42 literary sources were used, 2 applications were attached.

Key words: creative activity, children of preschool age, natural materials.

Saturs

Ievads	5
1 RADOŠĀ DARBĪBA	7
1.1. Radošā darbība un radošās darbības pieredze	7
1.2. Bērnu psiholoģiskais raksturojums 4-5 gadu vecumā	11
2. DARBS AR DABAS MATERIĀLIEM PIRMSSKOLĀ	16
2.1. Mācību saturs darbā ar dabas materiāliem	16
2.2. Mācību procesa organizācija	24
3. EMPĪRISKAIS PĒTĪJUMS	31
3.1. Pētījuma metodoloģija	31
3.2. Pētījuma norise	34
3.3. Pētījumā iegūtie dati un to analīze	37
Secinājumi	46
Priekšlikumi	49
Literatūras un citu avotu saraksts	50
Pielikumi	52
1.pielikums. Nodarbību plāni	52
2.pielikums. Anketas paraugs.....	59

Ievads

Mēs dzīvojam tehnoloģiju laikmetā ar strauju un dinamisku dzīves veidu, kur jaunās paaudzes prātus un brīvo laiku aizvien vairāk aizņem modernās elektroniskās ierīces- datori, planšetdatori, skārienjūtīgie tālruņi. Virtuālā, nereālā krāšņa pasaule aizņem bērnu prātus un zūd realitātes sajūta, paliek nepamanīta bagāta un krāšņa apkārtējā vide.

Ikdienas darbā pirmsskolā sarunās ar bērniem par pavadītajām brīvdienām bieži nākas konstatēt, ka daļai no bērniem gandrīz viss laiks tika pavadīts pie televizora, datora vai tālruņa spēlējoties. Ne visi vecāki ir nodrošinājuši bērniem aktīvu atpūtu kopā ar visu ģimeni dabā, parkā, tuvākajā apkārtnē. Šai modernai elektroniskai un virtuālajai pasaulei, kura protams ir ļoti svarīga un nozīmīga mūsu dzīvē, mums, kā pedagogiem, ir pienākums iepazīstināt bērnus ar reālo pasauli, sniegt iespēju iepazīt tuvāko apkārtni, dabu.

Kā atzīmē Roberts Fišers, pārmaiņas sabiedrībā notiek strauji, ka grūti izvērtēt, kādas zināšanas būs nepieciešamas nākotnē. Attiecībā uz izglītību tas nozīmē, ka galvenā uzmanība jāpievērš tām mācīšanas metodēm, kurām ir būtiska nozīme informācijas apgūšanā, organizēšanā un izmantošanā. “Lai bērni būtu sagatavoti visiem pārbaudījumiem, kas viņus sagaida nākotnē, viņiem vajadzīgas prasmes, kuras dos iespēju pašiem būt noteicējiem pār savu dzīvi un turpmāko mācīšanos, jo mācīšanās nebeigsies nekad. Zināšanas būs vajadzīgas, bet daudz vairāk nepieciešama būs spēja pašiem apgūt arvien jaunas zināšanas. Viņiem būs vajadzīga brīva attieksme pret nākotni” (Fišers, 2005, 7).

Pirmsskolas izglītība ir pirmā izglītības pakāpe, kurā notiek bērna personības veidošanās, veselības stiprināšana un sagatavošanās skolai, radot priekšnoteikumus izglītības mērķa un uzdevumu īstenošanai tālākajos izglītības posmos.

Noteikumos par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām tiek norādīts, ka Pirmsskolas izglītības pedagoģiskais process pamatojas uz humānisma, uzskatāmības un pēctecības principu. Pirmsskolas izglītības pedagoģiskā procesa galvenie pamatnosacījumi ir:

- ievērot bērna vajadzības, intereses un spējas, nodrošinot viņa individuālo attīstību;
- sekmēt bērna pozitīvu pašizjūtu drošā un attīstību veicinošā vidē;
- nodrošināt bērna, pedagogu un vecāku vai bērna likumisko pārstāvju sadarbību

(Ministru kabineta Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, 2012)

Saskaņā ar jaunajām kompetencēm, aktuāls ir jautājums par radošas, atvērtas, varošanas un darboties gribošas personības veidošanu jau pirmsskolas vecumā, saglabājot katra bērna

individualitāti. Pedagoģiskās darbības pamatā ir veidota vide, materiāli klāsts, kas tiek piedāvāts bērnam, kas virza viņu caur izziņu uz radošo darbību.

Pētījuma objekts: darbs ar dabas materiāliem pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: bērna radošās darbības pieredze.

Pētījuma mērķis: teorētiski pētīt un empīriski pārbaudīt kā darbā ar dabas materiāliem tiek bagātināta radošās darbības pieredze.

Pētījuma darba uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko, psiholoģisko un mākslas literatūru par bērna radošo darbību.
2. Analizēt literatūru par dabas materiāliem un to izmantošanu pirmsskolā.
3. Pārbaudīt teorētiskās atziņas empīriskajā pētījumā, veikt iegūto rezultātu analīzi.

Pētījuma metodes:

Teorētiskās:

- literatūras analīze

Empīriskās:

- Pedagoģiskais vērojums
- Rakstiska aptauja vecākiem
- Bērnu darbu analīze

Pētījuma jautājums: Kā darbā ar dabas materiāliem pirmsskolā bagātināma 4-5 gadīgo bērnu radošās darbības pieredze?

Pētījuma bāze: pirmsskolas izglītības iestādes XXX bērni vecumā 4-5 gadi, bērnu vecāki.

1 . RADOŠĀ DARBĪBA

1.1.Radošā darbība un radošās darbības pieredze.

“Darbība - process, kurā izpaužas cilvēka aktīva attieksme pret apkārtējo vidi, īstenību, mērķtiecīga apkārtējās vides un paša cilvēka pārveidošana. Cilvēka darbību rosina viņa vajadzības, kas atspoguļojas viņa apziņā kā vajadzību apmierināšanai nepieciešamu objektu un darbību tēli. Vajadzību apmierināšana ir mērķis, kas nosaka darbības virzību. Cilvēkam ir svarīgi apzināties savas darbības mērķi. Cilvēka darbība vienmēr ir priekšmetiskai. Cilvēka darbība ir viņa attīstības nepieciešams priekšnoteikums. Galvenais cilvēka darbības veids ir fiziskais un garīgais darbs, bet svarīgākais cilvēka attīstībā - mācīšanās” (Belickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000, 33).

“Pieredze- personas darbībā praktiski apgūto zināšanu, prasmju un attieksmju kopums” (Belickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000,130).

“Zināšanas - atziņu kopums, ko cilvēks ieguvis mācoties, darba pieredzē, pētniecībā u.tml.; izziņas rezultāts” ” (Belickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000, 192).

“Prasme - māka veikt kādu darbību atbilstoši nepieciešamajai kvalitātei un apjomam. Tāda zināšanu, darbības paņēmieni apguves pakāpe, kas ļauj apgūto izmantot mērķtiecīgā darbībā ” (Belickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000, 134).

Par radošām spējām mūsdienās runā daudz. Visur tiek meklētas jaunas idejas un neparasti risinājumi. No bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem sagaida, ka viņi spēs strādāt un darboties radoši. Bet ko tad nozīmē būt radošam, radoši darboties, kādas spējas un prasmes jāattīsta bērnos?

Radošums ir īpašība, ko radoši cilvēki izmanto, lai iegūtu radošu rezultātu. Par radošu ideju vai produktu parasti uzskata kaut ko oriģinālu un piemērotu jauniem apstākļiem. Radošs rezultāts var būt mākslas darbs, zinātniska teorija, arī kaut kas nemateriāls, piemēram, radoša saruna vai iztēlē radusies ideja. Radošums ir arī viss cilvēka emocionālās attieksmes un spēju kopums, kas ļauj attīstīt radošas domas, idejas vai iztēles veidolus. Radošā procesa pamatā daļēji tiek izmantota intuīcija, nejauši pamanītas sakarības, kas izrādās rezultatīvas (Fišers, 2005,48).

Robinsons savos pētījumos norāda, ka biežāk radošums ir process, nevis notikums, bet tas vienmēr nozīmē darīšanu, saistīts ar kāda līdzekļa lietošanu. Līdzekļi mēdz būt fiziski (koks, audums), sensoriski (skaņa, balss, ķermenis) vai kognitīvi (vārdi, skaitļi) (Robinsons, 2004,153.-155).

Saistībā ar radošumu var akcentēt Māras Teikas radošas darbības izpratni, radošo spēju redzējumu. Radošums nozīmē izjust, tas ir plašs pasaules redzējums. Tā ir spēja uztvert apkārtējā pasaulē visu, ko tā sniedz, ar sajūtām un emocijām. Tā ir arī spēja izvērtēt, izprast un pieņemt apkārtējo pasauli, paņemt sev, savai personībai, savam darbam to, kas nepieciešams, neaizstājams, būtisks, kā arī spēja pārveidot, radīt jaunu (Teika, 2000).

Z.Kagine savos darbos raksturo radošo cilvēku. Radošs cilvēks ir cilvēks, kura rakstura galvenās iezīmes ir:

- zinātkāre
- vēlēšanās mācīties
- pozitīva neapmierinātība
- spēja un gatavība eksperimentēt
- spēles prieks
- spēja brīnīties
- atklāsmes prieks
- tolerance pret atšķirīgo
- atvērtība pret visu jauno
- spēja saistīt visu mijiedarbībā un skatīties uz lietām no dažādiem skatpunktiem,
- kā arī gatavība sadarbībai, izvērsot, paplašinot un bagātinot idejas mijiedarbībā ar apkārtējiem ideju ģeneratoriem, spēja pielāgoties dažādos apstākļos (Kagine, 2006,5).

Pasaule un sabiedrība attīstās ļoti strauji. Šodienas izglītības uzdevums ir palīdzēt apgūt plašas nozīmes prasmes, kuras nepieciešamas dažādās dzīves jomās: darbā, mācībās, personīgajā un sabiedriskajā dzīvē (Kagine, 2006, Rubana, 2004).

Radošā darbība nav iedomājama bez radošās domāšanas. Laikā, kad mūsu dzīve kļūst aizvien komplicētāka un dinamiskāka, ir nepieciešams apgūt ātru, elastīgu un oriģinālu domāšanu - radošo domāšanu, tās attīstībai piešķirot īpašu nozīmi, vietu un laiku. Vispiemērotākais tam laiks - no agras bērnības, jo pirmsskolas un vēlāk arī skolas vecums ir bērna attīstības visproduktīvākais laiks. Prasību domāt radoši nosaka nevis tikai nākotnes uzdevumi, bet arī tagadnes vajadzības. Tehnoloģiskām palīgierīcēm ir jēga tikai tad, ja bērns prot domāt (Kagine, 2006).

Z.Kagine norāda, ka visa radošā sākums ir iztēlē, no tās rodas tieksmes, vēlēšanās un vajadzības. Iztēlei raksturīga spēja atrauties no īstenības, pārstrādāt līdz šim izjusto, redzēto un izzināto un radīt apziņā jaunu mākslas tēlu, kurā cilvēka garīgā pasaule atklājas konkrētā un individuālā veidolā. Iztēle nepieciešama visiem radošās darbības posmiem- sākot ar īstenības izpēti un beidzot ar mākslas darba radīšanu (Kagine, 2005,40). Tāpēc bērniem jāiemācās domāt radoši, lai sagatavotos dzīvei pasaulē, kas mainās tik ātri.

Radošā domāšana ir vērtīga tāpēc, ka tā pieeju izvēlei padara elastīgu. Lēmums netiek pieņemts ātri, toties tas ir kvalitatīvs. Radošs lēmums pārvar ierastos uztveres un rīcības veidus, paver prātam jaunas idejas un iespējas (Fišers, 2005,50).

Radošā domāšana nav tikai jaunu risinājumu meklēšana, bet arī labāku risinājumu radīšana. Parasti radošā domāšana tiek attiecināta pie mākslas, nevis pie matemātikas un zinātnes attīstības virziena. Taču Roberts Fišers norāda, ka par radošu var uzskatīt ikvienu aktivitāti, kas ietver iztēli un savdabīgu pieeju. Ikviens bērns piedzimst ar radošām spējām, taču mūsu pienākums ir nodrošināt klimatu, kas sniegtu atbalstu bērna radošajiem pūliņiem (Fišers, 2005).

Fišers apkopojā vairākus faktoros, kas veicina un kas nomāc radošās domāšanas klimatu. Kā var redzēt 1.attelā, liela nozīme tiek piešķirta bērna psihiskai labsajūtai, brīvības un drošības izjūtām, nodrošinot kuras tiek veicinātas radošās spējas, saglabājot bērna izpausmes brīvību. Kad bērns jūtas droši, viņš var izmēģināt kaut ko jaunu, veikt atklājumus. Svarīga loma ir skolotājam, kurš ļauj darboties bērnam savā tempā un tikai rosina darbībai, ļaujot arī pašam bērnam kļūdīties, bet sniedz palīdzību un atbalstu, kad tas nepieciešams. Bet ja skolotājs ir valdonīgs, izsmej bērnu par neveiksmēm, kritizē, pārtrauc vai diktē bērna rīcību, tad bērna radošā domāšana, visticamāk, tiks nomākta (Fišers, 2005).

1.tabula. Radošās domāšanas klimatu ietekmējošie faktori (Fišers, 2005,56).

Radošās domāšanas klimatu veicinošie faktori	Radošās domāšanas klimatu nomācošie faktori
<i>Pieaugušais, kas iedrošina bērnu domāt radoši:</i>	<i>Pieaugušais, kas nomāc bērna radošo domāšanu:</i>
-nesteidzina	-steidzina
-nekritizē	-kritizē
-uzmanīgi klausās	-pārtrauc bērnu
-pauž patiesu interesi	-neatsaucīgs
-uzsver patstāvību	-veicina bērna atkarību
-novērtē radošas spējas	-izprašņā
-uzdod atvērtos jautājumus	-nepacietīgs
-uzskata, ka no kļūdām mācās	-izturas autoritāri
-uzskata, ka paveikt ir iespējams	-nevērīgs
-labprāt sniedz palīdzību	-pesimistisks
-izturas kā pret līdzīgu	-izpauž pārākumu
-domā kopīgi ar bērnu	-izsmej bērnu

<ul style="list-style-type: none"> -ņem vērā bērna intereses -pieņem bērna lēmumus -ir pieejams bērnam -optimistiski raugās uz rezultātiem -uzaicina bērnu izmēģināt jaunas idejas -kopīgi uzņemas risku 	<ul style="list-style-type: none"> -jau iepriekš parāda rezultātu -valdonīgs -noniecina ieteikumus -uzspiež lēmumus -neinteresējās par bērna idejām
--	--

Radošā darbība pirmsskolā ir ne tikai pašizteikšanās veids, bet arī līdzeklis sevis izzināšanai un pašattīstīšanai, līdzeklis apkārtējās pasaules iepazīšanai, pieredzes, attieksmju gūšanai.

Radošās darbības galvenie posmi ir:

- ieceres rašanās – bērna radoša darbība rodas vidē, kurā viņš dzīvo; galvenais priekšnosacījums ir laba sagatavošanās – objektu novērošana;
- informācijas ieguve un tēla atminēšanās un priekšstats par to, ar kādiem izteiksmes līdzekļiem, kādā tehnikā viņš savu ieceri attēlos;
- ieceres ‘‘iznēsāšana’’, nobriešana jeb pilnveide ir intensīvs, radošs un variatīvs sākotnējās ieceres pārveides un pilnveides process;
- ieceres tēla realizācija praksē – vizuāla iecerētā, noskaidrotā un apziņā pārveidotā tēla praktiska īstenošana (Hibnere, 1998).

Bet 3-5 gados bērni lieto ne visus posmus, kā arī bieži tie ir cieši saistīti savā starpā, grūti atšķirami. Bērns savā darbībā to pat neapzinās. Tādēļ, tikko guvis ierosmi, viņš bieži vien to tūdaļ pat izpauž savā darbā.

Lai bērns spētu veikt tēlotājdarbības uzdevumus, nepieciešamas prasmes. Prasme ir māka veikt kādu darbību atbilstoši nepieciešamajai kvalitātei un apjomam (Rubana, 2004, 24). Bērna patstāvīgā tēlotājdarbība nav iedomājama bez noteiktām prasmēm, tāpēc svarīgi bērnam izveidot prasmes. Atkarībā no spēju attīstības līmeņa bērna darbība var būt reproducējoša vai radoša. Reproductīva darbība raksturīga cilvēkam, kas ir apguvis noteiktam darbam nepieciešamās zināšanas, prasmes, iemaņas, daabojas pārsvarā kā atdarinātājs. Radošā darbība no reproductīvās atšķiras īstenošanas procesā. Radošajā darbībā patstāvība ir obligāts mākslinieciskās darbības komponents, kas prasa grūtību pārvarēšanu un ir vērtējams kā grūtības izpaušme. Tāpēc bērna patstāvīgo darbību var skatīt kā noteiktu radošās darbības rezultātu. Ja bērni mākslinieciskās darbības rezultātā attēlo kaut ko jaunu, kas atšķiras no parauga, tad bērna patstāvīgā darbība ir radoša (Rubana, 2004).

Secinājumi.

- *Radoša darbība- tā ir spēja uztvert apkārtējā pasaulē visu, ko tā sniedz, ar sajūtām un emocijām. Tā ir arī spēja izvērtēt, izprast un pieņemt apkārtējo pasauli, kā arī spēja pārveidot, radīt jaunu.*
- *Radošā darbība nav iedomājama bez radošās domāšanas, tā padara izvēli elastīgu. Ļoti svarīgi nodrošināt bērnam radošās domāšanas klimatu.*
- *Radošums ir process, darīšana*
- *Radošā darbība ir pašizteikšanās veids, ka arī līdzeklis sevis izzināšanai un pašattīstīšanai, līdzeklis apkārtējās pasaules iepazīšanai, pieredzes, attieksmju gūšanai.*

1.2. Bērnu psiholoģiskais raksturojums 4-5 gadu vecumā

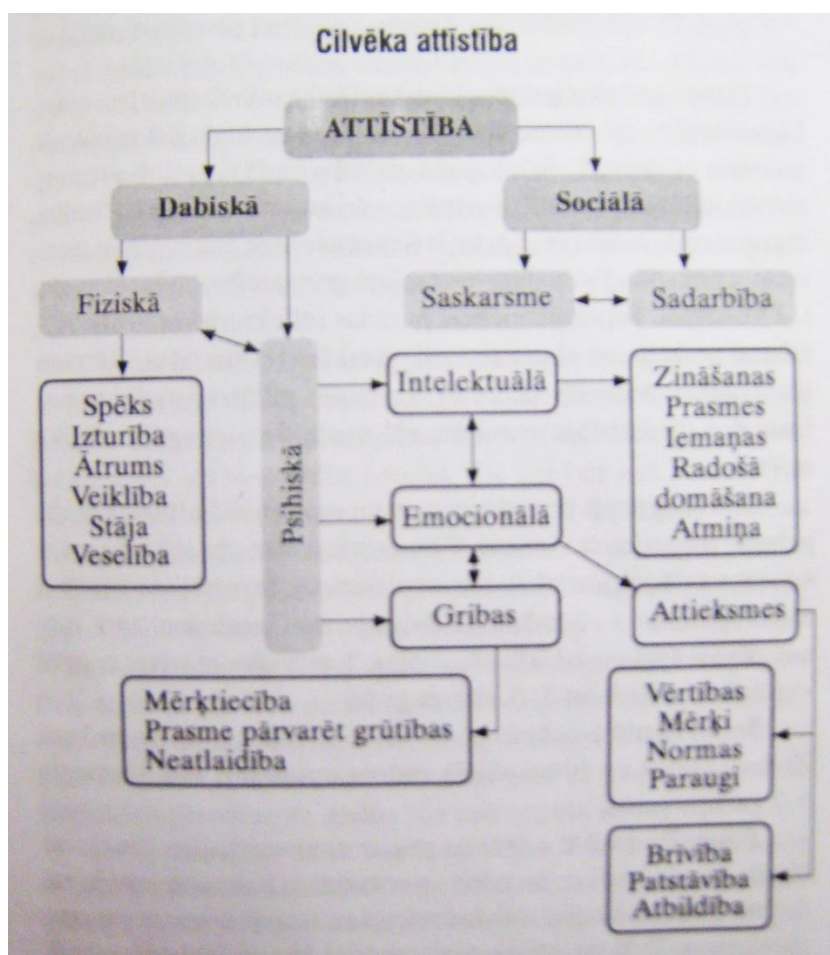
Pirmsskolas posms ir nozīmīgākais personības attīstībā, kad visintensīvāk notiek garīgās, fiziskās, sociālās, radošās, emocionālās jomas attīstība.

Kā norāda Ausma Špona, bērnība ir laiks, kad notiek bērna visstraujākā attīstība visās jomās un spēju attīstību ietekmē audzināšana. Audzināšana rada nepieciešamos apstākļus iedzimto dotumu un spēju attīstīšanai, piedod tai sociāli vajadzīgu virzību, palīdz apgūt cilvēces pieredzi, iesaista darbībā (Špona, 2006).

4-5 gadu vecumā bērni sāk aktīvi pētīt apkārtējo pasauli un veidus, kā to ietekmēt. Viņu pasaule sastāv gan no reāliem, gan izdomātiem objektiem. Pieaug spēja kontrolēt savus iekšējos procesus un impulsus. Ja viņu pētnieciskā darbība kopumā kļūst efektīva, viņi iemācās mijiedarboties ar cilvēkiem un lietām konstruktīvā veidā un iegūst spēcīgu iniciatīvas izjūtu. Bet, bieži kritizēti, viņi pierod justies vainīgi par savām darbībām (Batņa, 2007,49).

Ja netiek nodrošināta bērna aktīva izziņa caur sajūtām, nepilnvērtīgi attīstās bērna uztvere, uzmanība, neveidojas pilnvērtīgi priekšstati par apkārtējo pasauli, netiek nodrošināta bērna domāšanas, atmiņas, iztēles un gribas attīstība (Teika, 2000).

Cilvēka attīstība ir nepārtraukts process, kurš norit visas dzīves garumā. Augšana un attīstība ir savstarpēji saistītas (Špona, 2004). Cilvēka attīstības struktūru, par pamatu ņemot L.Vigotska pieeju, A.Špona piedāvā attēlot shēmatiski:

1.attēls. Cilvēka attīstība (Špona, 2004,21).

A.Špona atzīmē, ka vispusīga attīstība ir fiziskās, psiholoģiskās un sociālās attīstības līdzsvars. Bērnam ir iedzimta vajadzība izzināt pasauli. Bērni ir nepārtrauktā darbībā, veic atklājumus, priecājas par saviem sasniegumiem. Ja pieaugušie ļauj bērnam pašam izvēlēties darbības veidu, netraucē viņam fantazēt, atbild uz viņa jautājumiem, nostiprinās iniciatīva (Špona, 2004). Attieksmes Špona definē kā integrētu personības īpašību, kas veidojas dzīves darbības pieredzes, zināšanu apguves, pārdzīvojuma un gribas piepūles vienībā (Špona, 2004,57).

Par audzināšanas vispārējo mērķi Špona uzskata humāno personību, kuras pamatā ir brīvības, patstāvības un atbildības vienība, kas veidojas un attīstās darbībā (Špona, 2004,53).

Četru-piecu gadu vecumā bērni iekļaujas darbībās, rotaļās, modelējot dzīves situācijas. Bērna vajadzību spēlēties Vera Batņa norāda kā svarīgāko bērna īpatnību. “Spēle ir brīva, iekšēji motivēta darbošanās, kas paredz sižeta, mērķu un priekšmetu izmantošanu. Spēle bērnam ir tas pats, kas valoda pieaugušajam”. Tas ir līdzeklis jūtu izpausmei, attiecību pētīšanai un pašrealizācijai. Spēlējoties bērns cenšas organizēt savu pieredzi, savu personīgo pasauli. Spēlē “izdomātās” pasaules veidošana ir veids, kā viņš izprot “reālo” pasauli (Batņa, 2007,91).

Spēlējoties bērns attīsta savu fantāziju pasauli, mācās pāriet no sava iekšējā modeļa pie apkārtējās realitātes. Veicot atklājumus, izdarot secinājumus, bērns uzreiz atspoguļo savus atklājumus. Visu saņemto informāciju cenšas sistematizēt un radoši izmantot iegūtās zināšanas. Radoša darbība ir dabiska attīstības procesā. “Izdomājot spēles, bērni paši formulē pētāmo problēmu un tādejādi atklāj savas iekšējās zināšanas un ceļus, kā pie tām vērsties. Spēle savieno bērna iztēles pasauli ar reālo, kurā viņš dzīvo. Spēle palīdz bērnam apjaust un izprast pašam sevi, brīvi paust savus sapņus un cerības, kā atbrīvoties no pagātnes pārdzīvojumiem” (Batņa, 2007,93).

Novērojot bērna spēli, var daudz labāk saprast bērnu, viņa vēlmes un vajadzības. Bērns interpretē pasauli, pirms viņš iemācās runāt un staigāt. Tās objekti tiek dalīti uz pazīstamiem un nepazīstamiem. Tādejādi uztverot pasauli, bērns grupē priekšstatus un tēlus, asociācijas, kas uzkrājušās atmiņā (Пижаке, 1997).

Spēle ieņem īpašu vietu starp iekšējo un ārējo pasauli. Spēlei, kā norāda V.Batņa, ir vairākas attīstību veicinošas funkcijas:

- Ar spēles palīdzību bērns apgūst daudzas pamatprasmes: mācās pārvaldīt savu ķermeni, attīsta savu redzes-motoro koordināciju, nodrošina bērnam atpazīšanas un iegaumēšanas funkcijas. Darbības ar priekšmetiem spēlēšanas laikā attīsta sensomoto koordināciju. Radošas darbības piedalās abu puslōžu saskaņotas darbības attīstībā, jo aktivizējas konkrēti tēlaina domāšana, kas galvenokārt ir saistīta ar labās smadzeņu puslodes darbību, un abstrakti loģiskā, par kuru atbildīga kreisā puslode.
- Spēle apmierina “darbošanās alkas”- katrs cilvēks izjūt vajadzību pēc kaut kādas nodarbošanās. Spēlē bērns apgūst uzvedības iemaņas dažādās situācijās, izzin apkārtējo vidi. Ar simbolisku darbību spēle māca meklēt veidus, kā tikt galā ar konfliktiem.
- Atrodies citu sabiedrībā, bērni iepazīstas ar cilvēku attiecībām un mācās tās veidot.
- Bērni uzzina par savu kultūru un par lomām, kuras pilda apkārtējie cilvēki.
- Spēlē bērns var atgriezties pie savas dzīves traumējošiem pārdzīvojumiem vai pie apstākļiem, kuros viņš neguva panākumus, un sev drošā situācijā, kas atrodas viņa pilnīgā kontrolē, izspēlēt to, kas radīja viņam sāpes, uztrauca vai nobaidīja (Batņa, 2007,95-97).

Runājot par radošām spējām, speciālisti norāda, ka mūsu smadzeņu puslodes veic atšķirīgus uzdevumus. Saskaņā ar plaši pazīstamo uzskatu smadzeņu puslodēm tiek piedēvēti diametrāli pretēji domāšanas veidi:

- Kreisā smadzeņu puslode atbild par “vēso prātu— loģiku, analīzi, skaitļiem, racionālo domāšanu, valodu. Informācijas apstrāde notiek “ soli pa solim”.

- Labā smadzeņu puslode saistīta ar “siltumu”- intuīciju, sintēzi, tēliem, emocijām, telpisko domāšanu, mūziku. Informācijas apstrāde ir “viengabalaina”. Bet Matias Nellke norāda, ka “šādi smadzeņu pusložu modeļi ir stipri vienkāršots un neatbilst mūsdienu zinātnes atklājumiem. Mēs nedomājam te ar kreiso, te labo smadzeņu puslodi. Mūsu domāšanā piedalās tūkstošiem smadzeņu centru, kuri, cerams, labi harmonē savā starpā” (Nellke, 2003,17).

Šobrīd gan parastajās, gan speciālajās pirmsskolās aizvien vairāk uzmanības tiek piešķirts psihosociālam un psihoterapeitiskam darbam ar bērniem. “Piedzimstot mēs visi esam indivīdi, atsevišķi cilvēki ar savām atšķirīgām bioloģiskām, sociālām īpašībām. Par personību mēs kā indivīdi topam sociālās attiecībās” (Batņa,2007,9). Batņa balstās uz psihoanalītisko teoriju par personību, tā aptver visu cilvēcisko attiecību spektru: to, kas notiek cilvēka iekšējā pasaulē, to, kā cilvēki risina psihosociālās problēmas ārējā pasaulē, un iekšējās un ārējās pasaules mijiedarbību. Batņa savā darbā piekrīt Ērika Ēriksona uzskatiem- “katra cilvēka attīstība iziet vairākus posmus: personība aug un attīstās sociālo konfliktu risināšanas rezultātā. Personības attīstība-dinamisks process, kas ilgst no cilvēka piedzimšanas līdz nāvei”. Ē.Ēriksona teorijas svarīgākais jēdziens ir personības ego- identitātes iegūšana, Es tēla un Es-koncepcijas attīstība (Batņa, 2007,48).

Speciālisti, kuri strādā ikdienā ar bērniem - pedagogi, psihologi, psihoterapeiti, norāda, ka bērnam līdz 6 gadu vecumam ir daudz vieglāk paust savus pārdzīvojumus, vajadzības un sapņus spēles procesā. Spēle ļauj speciālistam nodibināt kontaktu ar bērnu, izveidot attiecības, kuru ietvarā var noteikt analīzes procesu, tā ļauj vērot bērnu un iegūt informāciju, uz kuras pamata var izvirzīt hipotēzes par viņa iekšējo psihisko funkcionēšanu. Specialists var izmanto spēli, lai nodotu informāciju bērnam (Batņa, 2007). “Spēļu terapijas galvenais mērķis ir palīdzēt bērnam paust savus pārdzīvojumus viņam vispieņemamākajā veidā- caur spēli, kā arī likt lietā radošu aktivitāti sarežģītu dzīves situāciju risināšanā, kuras tiek “izspēlētas” vai modelētas spēles procesā” (Batņa, 2007,112).

Brīvā spēlēšanās ir dabisks pašizpaušmes veids, bērns atbrīvojas no uzkrātā sasprindzinājuma, neapmierinātības un apjukuma jūtām. Izspēlējot šīs jūtas, bērns mācās tās kontrolēt (Batņa, 2007).

Kā norāda R.Kriķe, bērna spējas var iedzimt, taču pilnībā tās atklājas un veidojas darbībā – izziņas un radoši produktīvā darbībā. Lai parādītos dotības un attīstītos spējas, pēc iespējas agrāk jāatbalsta bērna intereses, tieksmes. Jārada tādi apstākļi, kuros bērns bieži saskartos ar to, kas viņu interesē, ko viņš var atveidot savā darbībā. Personības attīstību sekmē ikviena darbība (Kriķe, 2000). Bet ja bērnam piespiež kādu darbību veikt pēc noteikta parauga, tad tas negatīvi ietekmē viņa attīstību, jo kavē pašiniciatīvu un vēlēšanos radoši darboties

(Hibnere, 1998). Tāpēc bērna personības pilnvērtīgai attīstībai, izaugsmei nepieciešams ne tikai daudzpusīgs, radošs, harmonisks pedagoģiskais process, kurš neierobežo bērna izpausmes iespējas, bet arī profesionāls, humāns pedagogs, kurš palīdzētu bērnam veidoties par zinātkāru „pētnieku”, radošu personību.

Pirmsskolas vecuma bērni savā mākslinieciskā darbībā atspoguļo savas attieksmes pret apkārtējo pasauli. Bērns zīmē un veido tikai to, jūt, ko pārdzīvo, ko saprot, nevis ko redz.

“Tēlainā domāšana ir īpaši dinamiska, tā izceļas ar emocionālu attieksmi pret objektu, tā ir ļoti prasīga un vērtējoša. Izmantojot juteklisko pieredzi, tēlainā domāšana nodrošina objekta izziņāšanu, rada iespēju objektu un tā attiecības radoši pārveidot” (Kagaine,2005,48).

Bērnu patstāvības līmenis mākslinieciskajā darbībā pieaug līdz ar viņu attīstību un iespējām veikt sarežģītākas fiziskās un garīgās darbības. Ar tēlotājdarbību var mērķtiecīgi attīstīt bērniem tādas īpašības kā krāsu, formu, uztveri, iztēli, gaumi, ja skolotājs plāno darbības dinamiku (Frīdenberga, 2003).

Līdzīgi norāda I. Miķelsone: 4 – 5 gados bērnu patstāvības līmenis ir pietiekams, lai piedalītos dažādās rotaļās, mākslinieciskās darbībās. Modelējot reālās dzīves situācijas, bērns iemācās pārdzīvot, palīdzēt, izrāda līdzjūtību citiem un atspoguļo radošās darbības pieredzi. Šajā vecumā bērniem jādod iespēja pašiem izvēlēties darbības veidus, neierobežojot bērna iztēli, sniegt atbildes uz viņa jautājumiem, tad tiek nostiprināta iniciatīva. Tā izpaužas dažādās bērna patstāvīgās mākslinieciskās darbības formās – ieceres, mērķa izvirzīšanā, darbības veidu, materiālu brīvā izvēlē u.c. (Miķelsone, 1997). “Pasaule ienāk bērņā caur sajūtām” (Špona, 2004,22). Tikai tad, kad bērns pats darbojas, viņš jūtās iesaistīts notiekošā - tausta, smaržo, plēš, met, garšo, liek u.c. – tādā veidā 3-5 gados sīkmotorikas apguve notiek vispilnīgāk (Špona, 2004,22).

Secinājumi.

- *Bērni 4-5 gados ir ļoti ziņkārīgi, tāpēc viņi jau veic pirmos eksperimentus un novērojumus dabā, meklē un atklāj cēloņsakarības, sāk uzdot vairāk jautājumu, un tas nozīmē, ka viņiem piemīt pētnieciskas prasmes, kuras ar skolotāja atbalstu radošā vidē vēl jāattīsta, jāpildveido.*
- *Šajā vecumposmā bērniem grūti veikt vienveidīgu darbību. Uzmanības noturīgums nav liels. Visnoturīgākā uzmanība ir rotaļā.*
- *4-5 gados bērni mācās veidot lietu kopsakarības, pazīt lietas pēc to svarīgākajām pazīmēm. Bet grūtības sagādā tas, ka bērnam saplūst kopa apraksts ar formu, tāpēc vislabāk organizēt rotaļnodarbības ārā, grupā ar priekšmetisku piemēru vai izmantojot asociācijas.*

2. DARBS AR DABAS MATERIĀLIEM PIRMSSKOLĀ

2.1 Mācību saturs darbā ar dabas materiāliem

Autoru kolektīvs Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā nosaka, ka **mācību saturs** ir “audzēkņa attīstības vecumposmam, sabiedrībai un laikmetam konkretizēta cilvēces pieredze, kas atbilstoši tās tematiskajām sastāvdaļām parasti sadalīta mācību priekšmetos, tematiskajos ciklos u.tml. Mācību saturs ietver konkrētas zināšanas, prasmes, darbības pieredzi, kultūras un sociālo pieredzi, garīgo vērtību, pārliecību un attieksmju veidošanās pieredzi, pieredzi, ko audzēknis apgūst mācību procesā” (Belickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000, 97).

UNESCO pasaules ziņojumā “Mācīšanās ir zelts” tiek minēti četri 21.gadsimta izglītības balsti- mācīties *zināt*, mācīties *darīt*, mācīties *dzīvot kopā* un mācīties *būt*. Tiek atzīmēts, ka vissvarīgākā izglītībā ir atrast un noturēt līdzsvaru starp inovatīvo un tradicionālo (Kalniņa, 2012).

Gatavojoties jauno kompetenču ieviešanai, mācību satura un pieejā liela uzmanība tiek pievērsta caurviju vai vispārīgu prasmju apguvei un paša bērna lielākai iesaistei mācībās. Saskaņā ar jauninājumiem mācību procesā mācības tiek organizētas rotaļnodarbību veidā visas dienas garumā. Lielie pētnieki darbojas patstāvīgi ārā un grupā interešu centros. IZM valsts sekretāra vietniece Gunta Arāja intervijā laikraksta “Pirmsskola” žurnālistei atzīmēja, ka tādas caurviju prasmes kā jaunrade un uzņēmējspēja ļaus panākt, ka bērns varēs izdomāt vairākas risinājuma iespējas ierastas darbības veikšanai, kā arī varēs aktīvi nodarboties un izrādīt iniciatīvu apgūt jaunas prasmes. VISC vadītājs Guntars Catlaks uzsver, ka pirmsskolas izglītības satura īstenošanas mērķis ir zinātkārs, radošs un dzīvespriecīgs bērns un skolotājam vadītājās rotaļnodarbībās ir vairāk kā konsultanta un mācību virzītāja loma (Ozola,2018).

Roberts Fišers savos darbos citē Žanu Piažē- ‘Izglītības mērķis ir izveidot cilvēkus, kuri spēj paveikt kaut ko jaunu, nevis tikai atkārtot to, ko darījušas jau iepriekšējās paaudzes,- radošus cilvēkus, kuri spēj izgudrot un atklāt. Izglītības otrs mērķis ir veidot cilvēkiem kritisku prātu, kas spēj pārbaudīt, nevis tikai pieņemt visu, kas viņiem tiek piedāvāts’ (Fišers, 2005,7).

Brīvdabas pedagoģijas tradīcijā zināšanu pamats ir vērošana un darbība. Šāda mācīšanās paver iespējas “personīgas pieredzes iegūšanai un jutekliskās uztveres iesaistīšana veicina dziļāku, pamatīgāku izpratni vielas apgūvē” (Dālgrēns, Sčepanskis, 2007,50).

Skolotāja uzdevums ir izraisīt, uzturēt interesi, ziņkāri par materiālu un darbības paņēmieniem ar to, ievirzīt izpētes darbības, ļaut bērnam izjust prieku par sasniegumiem, stimulēt tēlu vīzijas „atklājumu” gribu. Kad bērnam ir iekšējā nepieciešamība parādīt un vēlreiz

pārdzīvot, rodas „noderības” motīvs. Tas nozīmē, ka bērnam kļūst svarīgs arī rezultāts, ne tikai pati darbošanās (Новикова, 2010).

Dabas materiāli- tie ir celtniecības materiāli fantāziju pasaules uzbūvei, ka arī spēļu varoņu izgatavošanai. Bērni dabas veltes atdzīvina, veidojot mašīnas, cilvēciņus, dzīvniekus, spēlējās ar tiem. Skolotāja uzdevums palīdzēt bērnam ieraudzīt neparasto parastajā, iespējamo neiespējamā. Guljats savā darbā atsaucas uz A.Makarenko – “dabas materiālos kā rotaļmateriālos ir daudz labas realitātes, bet vienlaicīgi tie paver fantāzijas iespējas, ne tikai iztēles, bet radošās fantāzijas plašumus” (Guljats, 1984,5).

Rotaļu darbībā noteicošais domāšanas veids ir vizuālā domāšana. Vizuālā domāšana nepieciešama bērniem, lai viņi varētu atrast savi apkārtējā pasaulē. Informācija, kuru saņem bērni, pamatā ir vizuālā informācija - vārdi, skaitļi, zīmējumi, tēli, modeļi, zīmes un simboli. Bērni ir vizuālas būtnes, kas dzīvo vizuālā pasaulē (Fišers, 2005).

Daudzi zinātnieki piekrīt uzskatam, ka spējīgs ir katrs no mums, tikai var atšķirties darbības virzieni (Šteinberga, 2011). Tātad, ja spējīgs ir katrs, tad būtiski ir atzīmēt, ka bērna intereses un spējas var iedzimt, bet pilnībā tās tiek atklātas un veidojas tikai darbībā – gan izziņas, gan radošajā darbībā. Jo ātrāk tiek atbalstītas bērna intereses, ieraugot un akceptējot bērna tieksmes, jo ātrāk un veiksmīgāk tiek sekmēta dotību un spēju attīstība. Apkārtējā vidē nepieciešams radīt tādas apstākļus, kuros bērns bieži saskartos ar to, kas viņu interesē, ko viņš var atveidot savā darbībā. Spējas piemīt visiem bērniem visās pakāpēs, un ir svarīgi tās attīstīt (Laganovska, 2009). S.Rubinšteins (Рубинштейн) ir pierādījis, ka spēju attīstība norit spirālveidā: iespēju realizēšana, kas raksturo viena līmeņa spēju, atver jaunas iespējas tālākaiaaugstākā līmeņa spēju attīstībai (Рубинштейн, 1973, 228).

Dabas materiāli ir lieliskie palīgi mācību procesā, jo atsauks bērnam atmiņas par pastaigā gūtām emocijām, viņam vienmēr būs ko stāstīt par atradumiem, tādejādi sekmējot runas attīstību, kas ir ļoti svarīga 4-5 gadu vecumā. Veicot aplikācijas darbus no dabas materiāliem, tiek attīstīta sīkā pirkstu motorika, vienlaicīgi dodot stimulu runas prasmju attīstībai. Darbs ar dabas materiāliem cieši saistīts arī ar knstruēšanu, vizuālo mākslu, aplikāciju, veidošanu, rokdarbiem. Vizuālajā darbībā visnozīmīgākās ir redzes sajūtas, taustes sajūtas, kinestētiskās sajūtas. Redzes sajūtas - tās ir objekta izzināšana attālumā. Šīs sajūtas ir cieši saistītas ar bērna emocionālo sfēru. Tādēļ nozīmīgi ir bērna sajūtas attīstību sekmēt ar bērna pozitīvajām emocijām (Hibnere, 1998). Tieši tāpēc pedagogi un psihologi uzsver, ka uzskatāmība ir viens no vizuālās darbības mācību principiem, jo tā tiek veidota apkārtējās vides un priekšmetu uztvere, taja pašā laikā veidjas priekšstati un izpratne par dažādiem jēdzieniem (Яблонский, 1989,4).

Sīkā pirkstu motorika tāpat kā valoda, sniedz iespēju izzināt apkārtējo pasauli. Redze, dzirde, runa un kustība ir cieši saistītas, tāpēc pirkstu vingrinājumiem ir milzīga loma bērnu

izaugsmes procesā. Cilvēka organisms darbojas kā vienots veselums. Pirmsskolā daudz laika tiek pievērsts roku darbībai un tās saistībai ar uztveri un domāšanu, jo bērni ir ļoti dažādi, tāpēc arī zināšanu apgūšanas temps ir atšķirīgs. Ar rokām un pirkstiem, attīstot sīkās motorikas prasmes, bērns izzina vidi un iegūst sensoru pieredzi. Sensorā sistēma sniedz informāciju par apkārtējo pasauli, organisma iekšējo vidi, ķermeņa pozām un kustībām, attīsta uztveri, domāšanu, atmiņu, runu un citas turpmākajā dzīvē nepieciešamās spējas (Liepiņa, 2016).

Pastaigas laikā bērni meklē, aplūko, lasa dabas materiālus. Tas veicina dabas materiālu dažādu formu, krāsu un īpašību iegaumēšanu. Tā piemēram, bērni praktiskā pētījumā uzzina, ka zīles ir ovālas, gludas, spīdīgas, bet kastaņi ir brūni, apaļīgi, slēpjas zaļās čaumalās. Tas ļoti palīdz matemātisko priekšstatu veidošanā. Brīvā dabā bērniem tiek bagātināti priekšstati par apkārtējo vidi, pastaigas māca būt vērīgiem, saskatīt dažādas dabas parādības, saglabāt uztveres kopumu darbojoties vēlāk ar dabas materiāliem. Tēlotājdarbība sniedz bērniem iespēju ar interesi darboties pašiem – veidot priekšmetus ar savām rokām. Tas palīdz bērniem attīstīt prasmes darboties ar dažādiem materiāliem, pielietot dažādus instrumentus. Šādas darbības lieliski palīdz veidot bērna personību (Гульянц, Базик, 1984,31).

Darbs ar dabas materiāliem tuvina ar dabas vidi, audzina sargāt un taupīt dabas resursus. Lai bērniem būtu interesanti darboties ar dabas materiāliem, jāattīsta viņu fantāziju, labsirdīgas jūtas, tad arī darbojoties bērniem attīstīsies prasmes. Darbošanās dabā sistematizē bērna iepriekš iegūtās zināšanas un pieredzi.

Veidojot darbus no dabas materiāliem, bērniem

- attīstās pirkstu sīkā motorika, kas ļoti svarīga rokas sagatavošanai rakstītprasmēm;
- attīstās sensomotorika- acu un roku saskaņotās darbības attīstība, kustību koordinācija
- attīstās smadzeņu darbība, domāšanas attīstība
- uzmanības attīstība
- apmierina bērna zinātkāri- vienmēr jaunumi, radošie risinājumi, jauni rezultāti
- labvēlīgais emocionālais noskaņojums, darbojoties radošā vide, sarunās darbojoties, apmierinājums radot jaunus darbiņus
- bērna kā personības attīstība, rakstura, mērķtiecības attīstība
- socializācija, darboties kopā ar citiem, veidot kopdarbu
- attīsta plānošanas iespējas (Guljats, 1991,6-7).

Pirmsskolas vecumā bērnu izziņa vērsta uz praktisko mērķu sasniegšanu. Atkarībā no uzdevuma, tā sarežģītības pakāpes un saiknes ar bērna agrāko pieredzi to var risināt uzskatāmā darbībā. Sākumā intelektuālā darbība veidojas darbībā. Kā apliecina Rubinšteins, tā balstās uz uztveri un tiek izteikta vairāk vai mazāk apdomātās mērķtiecīgās darbībās ar priekšmetiem.

3-7 gadu vecumā bērniem priekšmetu izziņā, iepazīšanā ir izteikta uzskatāmā darbība (Рубинштейн, 1989, 400).

Anspaks savā pētījumā norāda, ka pedagogi atzīst, ka zīmēšanai, veidošanai, apliecēšanai bērnu mākslinieciskajā audzināšanā ir vislielākā nozīme, jo tā attīsta acs un rokas veiklību, vingrina spējas un attīsta psihiskos procesus. Nav iedomājama pirmsskolas izglītības iestādēs bērna mācīšanās bez tēlotājdarbības materiāliem un līdzekļiem (Anspaks, 2004).

Anspaks, atsaucoties uz Ļ.Vigotska teoriju, konstatē, ka iztēle ir nozīmīga personības spēju sekmēšanā mākslinieciskajā darbībā, kura ietver cilvēka pieredzi, zināšanas, prasmes un emocijas. Bērns daudzveidīgā mākslinieciskajā darbībā pats attīsta savas spējas, uztveri un domāšanu, valodu, iztēli, atmiņu, gribu, apgūst nepieciešamās zināšanas un prasmes, saskarsmes iemaņas, sekmē izziņas procesus (Anspaks, 2004).

Tēlotājdarbība ir līdzeklis īstenības izziņāšanai un sevis līdzsvarošanai apkārtējā pasaulē, kas sekmē estētisko audzināšanu un radošo spēju attīstību, veidojot par pamatu kultūras veidošanai. Tēlotājdarbība pieder pie visplašāk izplatītiem un bērniībā visagrāk pieejamiem mākslinieciskās darbības veidiem. Taču tās ooma bērna radošo spēju attīstībā vislielākā mērā atkarīga no pieaugušo attieksmes pret šo darbību, viņu prasmes bērnus tajā kvalitatīvi ievadīt (Hibnere, 1977,3).

Tamāra Panfilova (Панфилова) uzsver vienlīdzīgi divu mācību posmu svarīgumu:

1. Atdarināšana, kad tiek apgūtas darbā nepieciešamās prasmes, darba algoritms.
2. Radošā darbība, kurā ir iespēja pielietot pirmajā posmā apgūtās prasmes un iegūtās zināšanas

Panfilova atzīmē, ka visa radošā darbība noris divās daļās- ieceres veidošanā un tās realizēšanā. Pirmajā tiek izmantotā visa iepriekš gūtā pieredze, atmiņa, par iedvesmu kalpojot apkārtējai videi, materiāliem. Otrajā notiek tēla realizācija (Panfilova, 2004).

Pedagoģijā ar vārdu “metode” apzīmē tādu pieaugušā un bērna sadarbības veidu, kas vērsts uz noteiktu audzināšanas un izglītošanas darba rezultātu ātrāku sasniegšanu: zināšanu apguvi, prasmju un iemaņu izstrādāšanu, spēju attīstīšanu, morālo īpašību veidošanu.

Iepazīstinot bērnus ar dabu, tradicionālajā pedagoģijā vēl iepriekšējā gadsimtā izmantoja dažādas metodes:

1. Metodes, kas nodrošina tiešu, uzskatāmu dabas uztveri
 - 1.1. Vērošana
 - 1.2. Attēlu apskate
 - 1.3. Filmu demonstrējumi
2. Metodes, kas nodrošina aktīvu bērnu darbošanos dabā un dabas izpētīšanu darbībā.
 - 2.1. Rotaļu metode

2.2.Darbs dabā

2.3.Elementāri izmēģinājumi.

3.Vārdiskās metodes.

3.1.Audzinātājas stāsts

3.2.Daiļliteratūras par dabu lasīšana

3.3.Pārrunas par dabu.

Vērošana- mērķtiecīga, plānveidīga dabas objektu un norišu uztvere. Tā ir sarežģīta izziņas darbība, kurā piedalās uztvere, domāšana un valoda, kurā nepieciešama noturīga uzmanība. Vērojamās norises izprašanā izšķiroša nozīme ir pieredzei, bērna zināšanām un prasmēm (Kromane, 1983,3).

Sniedzot bērniem primāro priekšstatu par darbošanos ar dabas materiāliem, veidojot izpratni par stiprinājuma veidiem, iespējams darbs pēc parauga:

1. apskatīt paraugu, analizēt
2. darba gaitas sadale posmos, darba plānošana
3. savienojuma vietu veida izvēle
4. materiālu un instrumentu izvēle
5. darba izstrāde
6. pašvērtējums (Guljats,1991,27).

Tamāra Panfilova izstrādāja nodarbību struktūru bērniem vecumā 3-10 gadi (sk.2.tabulu).

2.tabula. Nodarbību struktūra vizuālajā darbā un konstruēšanā no dabas materiāliem bērniem 3-10 gadu vecumā (Panfilova, 2004,13)

Nr.	Posms, mērķis	Posma saturs	Metodes un paņēmieni	Aprīkojums, materiāls
1.	-Organizatoriskie momenti -intereses radīšana bērnos	-nodarbības tēmas paziņošana -priecīga noskaņojuma izveide pirms darba sakuma -veidojamā izstrādājuma teātralizācija, paraugu demonstrējumi, izpēte -mācību uzdevumu noskaidrošana (ko apgūsim) -darbības motivācija	-veidotu darbu izstādes vērošana -pedagoga darbības vērošana -spēļu motivācija -veidojamo darbu teātralizācija -literāro darbu lasīšana -ilustrāciju, attelu, fotogrāfiju demonstrējums	-paraugi palielināta formātā -izstrādājumi dabīgā izmērā, ilustrācijas, fotogrāfijas
2.	-Paraugu izpēte - Zināšanu līmeņa (par izstrādājumu)	Jautājumi bērniem: - no kāda materiāla ir paraugs? -	-Sarunas, pētījumi, problēmjautājumi -Salīdzināšana, galvenā atrašana	-Paraugi palielinātā un dabīgā formātā -detāļu paraugi

2.tabulas turpinājums. Nodarbību struktūra vizuālajā darbā un konstruēšanā no dabas materiāliem bērniem 3-10 gadu vecumā (Panfilova, 2004,13)

	noskaidrošana, ja nepieciešams -korekcija -attīstīt runu, atmiņu, domāšanu -aktivizēt bērnu zināšanas -attīstīt krāsas, formas, kompozīcijas izjūtu	kādas materiāla īpašības jāņem vērā veidojot savu darbu? -cik ir detaļu, kāda ir to forma? -kā tās izvietot? -kā savienot detaļas? -kādi sastiprināšanas palīgmateriali ir vajadzīgi? -bērnu zināšanu precizēšana		-darbi ar labi saskatāmām kļūdām (materiāla izvēlē, stiprinājumā, disproporcijas)
3.	-Jaunu zināšanu paziņošana -zināšanu sniegšana jauna uzdevuma izpildei -bērnu sagatavošana jauno tehnoloģisko operāciju izveidei	-jauna materiāla nosaukuma paziņošana, to veidi -jaunas zināšanas par instrumentiem -darba paņēmieni demonstrējums -galvenā tehnoloģiskā procesa akcentēšana -brīdināšana par iespējamām kļūdām -izmēģinājuma vingrinājumi	-skaidrojumi Materiālu apstrādes demonstrējumi -paskaidrojumi, precizējumi -vingrinājumi	-materiāli un instrumenti tehnoloģijas demonstrējumam
4.	-darba vietas sagatavošana -darba kultūra -patstāvīguma un pašapkalpošanas attīstība	-Materiālu izdāle vai patstāvīgā to izvēle	Darba vietas izkārtojuma paraugs, mudinājums paškontrolei	Materiāli, instrumenti
5.	-Praktiskā darbība -darba prasmju izveide	-darba kārtība, plāns -pieauguša un bērna sadarbība, -ja ir pieredze, patstāvīga 3-4 posmu izpilde -kvalitātes prasības	-darba plāna apspriede -vingrinājumi -padomi -demonstrējumi -paškontrole	-Zīmējumi, gatavie darbi -paskaidrojošie attēli darba izpildei
6.	-izpildīta darba analīze -domāšanas spēju attīstība: vērīgums, salīdzināšana, atmiņa, iztēle -mudinājums kvalitatīva darba izpildei -paškontroles attīstība	Jautājumi bērniem: Vai patika darboties? Kas patika? Ar kādu materiālu darbojaties?-Kādus instrumentus izmantojat? Ar ko nodarbojaties? Ko apgūvat? Kā varētu darbu izpildīt vēl labāk? Vai uzdāvināsi kādam? Vai spēlēšies ar to? Kā to izmantosi?	Jautājumi bērniem -Darba salīdzināšana ar paraugu, paškontrole -motivācijas atzīme	Paraugi dabīgā izmērā
7.	Darba vietas sakārtošana	Materiālu un instrumentu nolikšana vietā, sakārtošana	Atgādinājums, padoms, atbalsts, personīgais piemērs	Aprīkojums telpas sakārtošanai

Panfilova akcentē pedagoga uzdevumus:

- Rīkot dialogus, paplašinot bērnu zināšanas par apkārtējo vidi
- Nodrošināt radošu vidi pētījumiem, materiālu īpašību izziņai
- Noskaidrot jau apgūtās prasmes, attīstīt tās tālāk darbībā
- Saistīt zināšanas par materiāliem ar realizējamo tēlu
- Organizēt praktisko darbību, virzot bērnu no jau pazīstama, pārvaldāma uz jaunu, attīstot analītiskās, konstruktīvās un radošās spējas
- Piedāvāt bērniem materiālus un uzdevumus, kuri virzītu uz jaunu prasmju attīstību
- Plānot savu darbību tā, lai bērnu patstāvīgums īstenojot radošās ieceres attīstītos
- Veidot dzīvespriecīgu, sasniegumiem pilnu noskaņojumu (Panfilova, 2004).

Bērnu pastāvīgā un praktiskā darbošanās veicina vispārējo izziņas procesa un intelektuālo prasmju attīstību (atmiņu, domāšanu, koncentrēšanās spējas, gribasspēku, valodu). Izziņas veicina jaunu pieredzi, zināšanas un prasmes. Tas mudina bērnu darboties praktiski, kā arī rosina izteikt savas domas, iecerī unaattīsta bērna radošo domāšanu. Ar intelektuālām spējām ir saistīta bērna sīko pirkstu motorikas attīstība. Jauna materiāla iepazīšana, darbs ar to, pielietošana, iepriekšējās pieredzes aktualizēšana un bagātināšana sekmē jaunu prasmju veidošanos (Priede, Vigule, 2014).

Bērna personības attīstība visos darbības veidos ir svarīgs patstāvīgas darbības process. Bērna personības attīstības iespējas vizuālās darbības procesā ir neierobežotas. Pirmsskolas vecuma bērnu mākslinieciskā darbība ir attieksmju veidošanās process pret apkārtējo pasauli (Frīdenberga, 2003).

Pirmsskolas vecuma bērniem veidojas visi izziņas procesi- sajūtas, uztvere, domāšana, atmiņa iztēle, uzmanība. Svence uzskata, ka bērniem no izziņas procesiem dominē iztēle ar radošu domāšanu. Radošums ir atkarīgs no bērna attīstības spējām, vides un audzināšanas. Radošā iztēle ietekmē bērna mākslinieciskās darbības attīstību, tad var veidoties jaunu tēlu risinājumi. Pirmsskolas vecuma bērniem ar radošiem darbiem izsaka to, kas viņiem ir aktuāls (Svence, 1999).

Manipulējot ar dažādiem materiāliem, bērns iepazīst to īpašības. Bet zināšanas un prasmes, kuras saistītas ar materiālu izpēti, ir svarīgs komponents bērna radošās darbības attīstībā, atstāj iespaidu uz ieceres veidošanu darba rezultāta kvalitāti. Panfilova nosauc sekojošās zināšanas un prasmes saistībā ar materiāliem (sk.3.tabulu).

3.tabula. Zināšanas un prasmes par materiāliem (Panfilova, 2004,8)

Zināšanas	Prasmes
Materiālu nosaukumi, veidi	Atšķirt un nosaukt materiālus, to veidus
Īpašības, izcelsme	Noskaidrot īpašības praktiskajā darbībā
Noteikumi un secīgums materiālu pētnieciskajā darbībā	Izvēlēties materiālus darbam atkarībā no to īpašībām un veidojama tēla mērķim

Bet realizējot savu radošo ieceri, veidojot kādu darbu, pamatojoties uz iepriekš minētām zināšanām un prasmēm, tiek veidotas jaunas zināšanas un prasmes (sk.4.tabulu).

4.tabula. Zināšanas un prasmes par gatavu darbu (Panfilova, 2004,9)

Zināšanas	Prasmes
Detaļu skaits, izmērs, forma	Detaļu skaits (atbilstoši apgūtam matemātisko priekšstatu apjomā)
Detaļu proporcijas	Saskatīt un nosaukt detaļas vai visa darba formu
Detaļu pielietošana	Izdalīt svarīgāko, raksturīgas pazīmes
	Analizēt savu darbu, atbildēt uz jautājumiem par darbu
	Pamatot materiāla izvēli

Tāpat nodarbībās ar dabas materiāliem tika izvirzīti vairāki uzdevumi:

- Iepazīstināt ar dažādiem dabas materiāliem, to īpašībām
- Iepazīstināt ar dabas materiālu savienošānu, stiprināšanā savā starpā un iekļaušanu vizuālajā darbā
- Vingrināt prasmes dabas materiālu izmantošanā radošajā darbībā
- Patstāvīgās darbošanās veicināšana

Pedagoģiskajā literatūrā mācību metode tiek definēta dažādi. Rubana savos pētījumos secina, ka viens uzskats par metodi ir kā mācību darbā lietoto paņēmienu kopums, cits- par metodi kā ceļu vai skolotāja un skolēna rīcības raksturojumu izvirzīto mērķu sasniegšanai (Rubana, 2004,42). Metode var kalpot gan mācīšanai, gan skolēna patstāvīgai izziņas darbībai. “Metode ir mērķtiecīgi izraudzītu un sistemātiski sakārtotu darba paņēmienu kopums, kuru izmanto kādas noteiktas mācību vielas mācīšanai un apguvei” (Laiveniece, 1999,42). Praktiķi norāda, ka atšķirība starp metodi un paņēmienu ir diezgan nosacīta. Viens un tas pats paņēmiens var tikt iekļauts vairākās metodēs. Metožu ir ievērojami mazāk nekā mācību paņēmienu.

Mācību paņēmiens ir metodes sastāvdaļa, metodiskais paņēmiens – tas ir noteikts posms mācību procesa organizēšanā (Laiveniece,1999).

Secinājumi.

- *Zināšanu pamats ir vērošana un darbība. Bērna pastāvīgā un praktiskā darbošanās veicina vispārējo izziņas procesa un intelektuālo prasmju attīstību. Izziņas veicina jaunu pieredzi, zināšanas un prasmes, kas mudina ne tikai bērnam darboties praktiski, bet arī rosina izteikt savas domas, idejas, ieceri un attīsta bērna radošo domāšanu.*
- *Brīvā dabā bērniem tiek bagātināti priekšstati par apkārtējo vidi, pastaigas māca būt vērīgiem, saskatīt dažādas dabas parādības, saglabāt uztveres kopumu darbojoties vēlāk ar dabas materiāliem.*
- *Darbošanās sistematizē bērna iepriekš iegūtās zināšanas un pieredzi. Spēju attīstība norit spirālveidā: iespēju realizēšana, kas raksturo viena līmeņa spēju, atver jaunas iespējas tālākai augstākā līmeņa spēju attīstībai. Bērns daudzveidīgā mākslinieciskajā darbībā pats attīsta savas spējas, uztveri un domāšanu, valodu, iztēli, atmiņu, gribu, apgūst nepieciešamās zināšanas un prasmes, saskarsmes iemaņas, sekmē izziņas procesus. Pirmsskolas vecuma bērniem ar radošiem darbiem izsaka to, kas viņiem ir aktuāls.*
- *Skolotāja uzdevums ir izraisīt, uzturēt interesi, ziņkāri par materiālu un darbības aapņemieniem ar to, ievirzīt izpēti darbības, ļaut bērnam izjust prieku par sasniegumiem, stimulēt tēlu vīzijas „atklājumu” gribu.*
- *Uzskatāmība ir viens no vizuālās darbības mācību principiem, jo tādejādi tiek veidota apkārtējās vides un priekšmetu uztvere, vienlaikus veidojot priekšstatus un izpratni par dažādiem jēdzieniem*
- *Mācībās var izdalīt divus ļoti svarīgus divus posmus: atdarināšana, kad tiek apgūtas darbā nepieciešamās prasmes un radošā darbība, kurā ir iespēja pielietot pirmajā posmā apgūtās prasmes un iegūtās zināšanas.*

2.2. Mācību procesa organizācija.

Jēdziens **mācību process** Pedagoģijas skaidrojošā vārdnīcā tiek skaidrots kā “mērķtiecīgi organizētas mācīšanas un mācīšanās tiešā norise kā pedagoģiskā procesa sastāvdaļa, kurā cieša skolotāja un skolēna mijdarbībā tiek apgūta jauna informācija, papildinot zināšanas, tiek attīstītas jaunas prasmes un iemaņas un tiek nostiprinātas iepriekš apgūtās

zināšanas, prasmes un iemaņas. Tas ir izziņas, saskarsmes un personības attīstības process (Belickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000, 97).

Daiga Kalniņa savā grāmatā izmanto 2007.gada pēc UNESCO pasūtījuma veiktos pētījuma rezultātus - pirmsskolas vecuma bērni uz jautājumu, kas padara viņus laimīgus, ir atbildējuši:

- atrašanās dabā- 53%
- būt kopā ar ģimeni-24%
- atrašanās dārzā -12%
- būt kopā ar dzīvniekiem- 8%
- būt kopā ar draugiem-3% (Kalniņa, 2012,11).

Var redzēt, cik nozīmīgu vietu bērnu dzīvē ieņem atrašanās dabā, pie tam tas sagādā pozitīvas emocijas. Nozīmīgumu būt un mācīties dabā Kalniņa apstiprina un pamato ar:

- tiek izmantotas visas maņas
- bērni mācās dažādos veidos, dara visu praktiski
- vides maiņa rada interesi novērot, pētīt, darīt
- notiek sasaiste ar reālo dzīvi, kas motivē mācībām
- kustības dara bērnus mundrākus un viņi spēj vairāk iemācīties
- mācības ārpus telpām, dabā ļauj labāk iepazīt tuvējo apkārtni (Kalniņa, 2012,18).

Tāpēc liela nozīme ir vides mācībai. “Vides mācība ir mācība par visu to, kas mums ir apkārt un ir no dabas dots, par cilvēka mijiedarbību ar apkārtējo vidi” (Freimane, 2007,8). Mēs nevarētu eksistēt, ja daba nedotu savu dzīvinošo spēku.

Pirmsskolas vecumā bērni ir atvērti, gatavi izzināt apkārtni, tāpēc šajā vecumā bērniem jāveido apstākļi videi draudzīgas attieksmes veidošanai pret visu apkārtni. “Vienkārša pastaiga dabā, spēles ar dabas priekšmetiem - čiekuriem, sīkiem zariem u.c. attīsta un trenē bērnu smadzeņu darbību” (Freimane, 2007,8). Darbojoties ar dabas materiāliem, bērniem rodas dziļāka interese par dabas procesu izzināšanu. Bērni, kuri bieži ir dabā, ir drošāki, lielāki fantazētāji, brīvāki, atvērtāki. “Daba ir fantastisks dzīves mācību modelis” (Freimane, 2007,8). Vērojot dabu, var redzēt, kā dzīvais dzīvo, attīstās. Informāciju bērni saņem ar maņām (sajūtām). Bērnam ir nozīmīgas tikai tās zināšanas, kuras balstītas uz savas pieredzes. Nodarbības dabā ir aizraujošs notikums ar pētījumiem un atklājumiem. Bērni atrod, šķiro, krāj salīdzina atradumus dabā, pielieto dabas materiālus radošā veidā. Dabā gūtos iespaidus atspoguļo daudzveidīgās mākslinieciskās un rotaļu nodarbībās. Radošās rotaļas par dabas tēmu notiek uzreiz pēc iespaidiem bagātām pastaigām vai pašu pastaigu laikā. Radošās rotaļas veidojas darbojoties arī ar tādiem dabas materiāliem kā sniegs, smiltis, ūdens, savvaļas koku

augļi, miza, meldri u.tt. Šajās rotaļās bērni iepazīstas ar šo materiālu īpašībām, mācās darboties ar tām, kā arī izmainīt dabas materiālu īpašības atbilstoši rotaļas mērķim (aplaista smiltis, iekrāso sniegu u.tt.) (Kromane, 1983).

Katra bērna mākslinieciski raadošā darbība būs atšķirīga, atrs darbs būs savādāks, jo tas jau ir radošums – kaut kas jauns, neredzēts. Zīmējumu un citu mākslas darbu dažādību noteiks arī bērna personība, ikviens ir individualitāte – ar savām domām, jūtām un emocijām. Katram bērnam ir arī sava dzīves pieredze, jo vairāk impulsu no apkārtējās pasaules piedzīvos bērns, jo daudzpusīgāks viņš būs (Frīdenberga, 2003).

Dabā bērniībā var mācīties skaistumu, kārtību, darbīgumu, mērķtiecību un atrast cēloņus un sekas dažādām dabas parādībām. “Daba ir cilvēka mācīšanās avots. Jo bērniībā ir lielāka saskare ar dabu, jo lielāku emocionālu ietekmi tā atstāj uz bērna prātu un jūtām. Vērojot dabu veidojas bērna tieksme izprast dabas parādības, procesus un likumus” (Špona, 2004,98).

Bērns ar visām savām sajūtām ir vidē. Īpaši kvalitatīva ir tā vide, kurā ir dabas materiāli. Koka rotaļlietas, kastaņi, zīles, salmi – tas viss paver iespējas bērna iztēlei. Bērnam jāatrodas pēc iespējas tuvāk dabai. Bet telpā plaši izmantojams dabas interešu centrs. Te norisinās celtniecības, lomu sižeta spēles u.c. Materialu klāsts ļauj organizēt gan runas attīstības aktivitātes, gan palīdz veidot matemātiskos priekšstatus, rokdarbus (Teika, 2000).

Analizējot brīvdabas pedagoģijas būtību, var secināt, ka tai ir cieša saistība ar Valdorfpedagoģiju, kura norāda, ka daba ir mums visapkārt. Mēs esam dabas sastāvdaļa. Svarīgi, ka arī mākslas mācību līdzekļi un palīglīdzekļi ir saistībā ar dabu.

Pedagoga svarīgākais uzdevums ir “sniegt bērnam iespēju novērot un pētīt, atlasīt nepieciešamo materiālu. Jo vairāk laika tiks veltīts novērošanai, jo lielāka būs enerģija un lielāka būs interese par darbību. Rosinot attēlot raksturīgākās priekšmeta pazīmes un īpašības, tiks attīsta bērniā spēja redzēt un uztvert katra priekšmeta būtību” (Svence, 1999).

Brīvdabas pedagoģija rosina veidot ciešākas saiknes ar dabu, kultūru un sabiedrību un aicina mācīties “paplašinātajā klases telpā” - brīvdabas vidē, kur tiek apvienotas mācīšanās un praktisko zināšanu apguve. Viens no brīvdabas pedagoģijas galvenajiem mērķiem ir izglītojot veidot saudzīgu attieksmi pret mūsu dabu un kultūrvidi. Situācijas, kas veicina radošumu, veicina arī zināšanu apguvi. “Brīvdabas vide pārsteidz ar vizuālo, smaržu, kustības, skaņu un formu daudzveidību, kas bērna maņas uzrunā daudz spēcīgāk un tiešāk nekā jebkura cita vide” (Dālgrēns, Ščepanskis, 2007,25).

Mācoties brīvā dabā, veidojas savstarpēja arī grupas locekļu atkarība, kas savukārt veicina personības attīstību un grupā rada drošības izjūtu un pašāvību. Ikviens bērns piedzimst ar radošām spējām, taču mūsu pienākums ir nodrošināt klimatu, kas sniedz atbalstu bērna radošajiem pūliņiem. Bērnam psihiskās drošības izjūtu var radīt trīs savstarpēji saistīti procesi:

1. Apkārtējie bērnu uzskata par indivīdu, kas ir vērtīgs bez jebkādiem nosacījumiem, un tic viņa spējām, lai kāds būtu bērna pašreizējais stāvoklis.
2. Apkārtējie necenšas bērnu vērtēt, bet veicina viņa pašvērtējumu.
3. Apkārtējie cilvēki empātizē bērnam, cenšas paraudzīties uz pasauli no bērna skatpunkta, saprot un pieņem viņu tādu, kāds viņš ir (Fišers, 2005, 53).

Mākslinieciskās darbības pamatā ir bērna dabiskā tieksme pēc darbības - kustības. Kustības lielā mērā saistītas ar bērna rotaļu darbību. Rotaļa nodrošina fizisko un garīgo spēku attīstību, atraisa iztēli un fantāziju, rosina viņa radošo darbību gan pastaigas un nodarbības laikā ārā, gan turpinot darboties ar dabas materiāliem jau telpā. Apzinoties šīs radošas un brīvas vides nepieciešamību, arī tiek veidots mācību process pēc jaunajām kompetencēm, kur galvenā uzmanība jāpievērš tām mācīšanas metodēm, kurām ir būtiska nozīme informācijas apgūšanā, organizēšanā un izmantošanā. Bērnu jā sagatavo visiem dzīves pārbaudījumiem nākotnē, attīstīt tās prasmes, kuras dos iespēju pašiem būt noteicējiem pār savu dzīvi un turpmāko mācīšanos, jo mācīšanās nebeigsies nekad. Zināšanas būs vajadzīgas vienmēr, bet vēl svarīgāk iemācīt bērniem pašiem apgūt arvien jaunas zināšanas.

Robinsons norāda, ka “radošās pedagoģijas izglītības uzdevums ir nevis iemācīt priekšmetus, bet gan apmācīt skolēnus. Mācīšanas stili var būt dažādi. Tradicionālā metode ietver formālās, visai grupai domātas instrukcijas, bet tā dēvētās progresīvas metodes uzsver izziņu, individuālo darbu, lai iepazītu savas intereses un izteiktu savas idejas. Reizēm labāk, ja skolotājs formāli iemāca bērniem prasmes, bet reizēm ir vēlams, lai skolēni patstāvīgi iepazīst idejas, darbojas individuāli (Robinsons, 2004, 263-265).

Pirmsskolā šobrīd dominē apmācības rotaļnodarbību veidā apakšgrupās telpās un ārpus tām, patstāvīga bērna radošā darbība tiek realizēta tajās vai arī izpaužas brīvajā radošajā darbībā interešu centros. Pedagoģiskais process pirmsskolā tiek balstīts uz bērna personības līdzsvarotas attīstības veicināšanu, izmantojot daudzveidīgas audzināšanas un mācīšanās metodes. Pirmsskolas laikā notiek zināšanu bagātināšana, spēju un prasmju attīstība (Teika, 2000).

A.Randoha, analizējot T.Armstronga pētījumus, norāda, ka uzskatāmas darbības pamatā ir vizuālo spēju attīstība kā pirmsskolas praktisko darbību procesa rezultāts. Pirmsskolnieka vizuālo spēju attīstību ietekmē gan vērošana, gan iesaistīšanās darbībā. Tātad, nozīmīga ir bērna darbība, neatlaidība darbībā - domāšanas aktivitāte. Vizuālās spējas ir intelekta veids, kā arī prasme saskatīt, pārveidot un atkārtoti veidot dažādus tēlus no vizuāli telpiskās pasaules (Randoha, 2015).

Pedagoģiskais process saistās ar bērna pašattīstību, svarīgi ir apzināt, ka tēlotājdarbības rotaļnodarbību mērķis nav iemācīt bērnu pareizi veidot, aplicēt, bet gan attīstīt izziņas procesus, bērnu psihomotorās iemaņas, veicināt radošu attieksmi pret darbu, veidot prasmi vērot, salīdzināt, pamanīt, radīt pozitīvas emocijas pret radošo darbību. Iemaņas un prasmes darbā ar dabas materiāliem vai klasiskām krāsām un veidošanas līdzekļiem ir nepieciešamas radošajās praktiskajā darbībā realizācijai. Tieši bērna jaunrade, vecākiem un pedagogiem dod iespēju ieraudzīt apkārtējo pasauli ar bērna acīm un tādējādi labāk iepazīt bērnus, viņu problēmas, bailes, priekus un attīstības grūtības. Kad savas darbības laikā bērns sāk aizvien vairāk aizrautīgi darboties pats, noaērojama tieksme pēc patstāvības un visu veikt pašam, dzirdami vārdi “Es pats”, tas norāda, ka bērnam ir izveidojušas elementārās darbības iemaņas, ir jau izpratne par daudzveidīgiem materiāliem, tehnikām. Radošs process sniedz emocionālus pārdzīvojumus un radošu baudījumu. Dodot bērna spēkiem piemēroamus uzdevumus, bērns pats vada sava darba izpildi no radošas ieceres līdz gatava rezultāta iegūšanai. Garīgā un fiziskā aktivitāte, kādu izraisa mākslinieciskā darbība, veido niansētas jūtas, attīsta spēju iejusties, smalkjūtību un pieklājību, stiprina personības garīgos spēkus (Anspaks, 2004).

Radošās spējas, kā atzīmē Simanovskis, veidojas pakāpeniski, izejot dabiskās attīstības stadijas, kas ir atkarīgas viena no otras. Viņš min trīs radošās domāšanas attīstības stadijas bērnu vecumā: uzskatāmi darbojošos, cēlonisko un heuristisko. Agrāk par citām parādās spējas, kas saistās ar redzes priekšstatiem, pēc tam- ar vārdu veidošanos, tad – ar analogiju izpratni, bet tikai vēlāk veidojas heuristiskā domāšana (Vidnere, 2011,8).

Bērna radošā darbība ir brīvas, sev nozīmīgas darbības izpausme. Bērnu darbi ir viņu spēju attīstības atspoguļotāji. Bērns veido, līmē nevis to, ko viņš redz, bet to, ko viņš zina un pazīst, to, kas viņu visvairāk interesē. Vispirms bērns sajūt, tad uztver, un veidojas priekšstati, jēdzieni. Savā promocijas darbā Randoha uzrāda J.Studenta secinājumus: “Mākslas vizuālo kategoriju pakāpeniska apguve ne tikai sekmē normālu personības attīstību, bet arī kopumā tas dod personībai jaunrades spēku būt radošai, dabisku tieksmi saglabāt kultūras identitāti. Mākslas darbs ir pilnīgs tik, cik tas tuvojas savai radošā darba iecerei” (Randoha, 2015).

“Nodarbošanās ar mākslu ir visaptverošs smadzeņu radošais process, jo, veicot jebkuru uzdevumu, vienlaikus darbojas gan iztēle, gan asociācijas, gan atmiņa” (Kagaine, 2005,42).

Pedagoģiskajā literatūrā tiek uzsverts, ka pedagoģiskās darbības pamatā ir veidota vide, materiālā bāze, kas tiek piedāvāta bērnam un virza viņu caur izziņu uz radošo darbību (Teika, 2000). Organizējot pedagoģisko procesu, paredzami visi darba soļi, sagatavojot atbilstošu vidi - materiālo bāzi, uzskates līdzekļus u.c. Pedagogam, pirms viņš plāno pedagoģisko darbu ar bērniem, vispirms liels darbs ir ieguldāms novērošanas procesā (stimuls), kur tiek izvērtēta pirmsskolnieka pašpiederde.

Māksliniecisko darbību pirmsskolā ietekmē vide, kurā bērns atrodas, pedagogs, kas vada bērna darbību, kā arī materiāli, tehnikas veidi, kas tiek izmantoti mākslinieciskajā darbībā. Videi, kurā bērns atrodas, jābūt drošai, mājīgai un piemērotai bērna attīstības vajadzībām, lai bērns spētu justies brīvs un varētu radoši darboties. Tikai uzticams, saprotošs, sirsnīgs, radošs pedagogs spēj bērnam radīt vēlmi izzināt, izprast, izmēģināt (Anspaks, 2004, Teika, 2000).

Radošums ir domāšanas veids, bet domāšanas veids nosaka attieksmi, tad radošā domāšana ir arī attieksmes veidošanās process. Tieši attieksme līdztekus ar procesa izmantošanu var stimulēt neskaitāmu radošu ideju parādīšanos visā bērna dzīves laikā. Radošajam procesam ir vairākas pakāpes. Roberts Fišers min 5 stadijas:

1. Stimuls. Radošā domāšana nerodas tukšumā, tai nepieciešams kāds stimuls, kaut kas konkrēts, ar ko strādā.
2. Izpēte. Radošā procesa laikā parasti tiek pārkārtots tas, ko mēs jau zinām, lai noskaidrotu vēl nezināmo.
3. Plānošana.
4. Darbība.
5. Pārbaude (Fišers R., 2005, 58).

Darba organizācijas metodika balstās uz pieejamības, sistemātiskuma, pakāpeniskuma principa. Bērna darba rezultāti ir atkarīgi no bērna attīstības līmeņa (iztēle, atmiņa, plānošanas prasmes), praktisko iemaņu attīstības līmeņa, bērna mērķtiecīguma, uzmanības, centības (Guļjats, 1991).

Bērna uztvere izpaužas darbībā, kur ir iekļautas aasjūtas. Uztvere ietver sevī arī pagātnē gūto pieredzi, un tai ir raksturīga vispārinājuma funkcija. Priekšmetus un parādības uztverot atkārtoti, bērns tos jau atpazīst, un, pieaugušajiem palīdzot, vēlāk sasaista ar nosaukumiem. Liela nozīme uztveres attīstīšanā ir praktiskai darbībai ar dažādiem priekšmetiem. “Daļai bērnu jau dabiski dominē kinestētiskā uztveres modalitāte, tāpēc uztverei caur sajūtām, praktiskai darbībai, tieši saskaroties ar izziņas objektu, ir neapšaubāma nozīme sekmīgā mācību procesā” (Liepiņa, 1991, 141).

Secinājumi.

- *Apkārtējā vidē nepieciešams radīt tādas apstākļus, kuros bērns bieži saskartos ar to, kas viņu interesē, ko viņš var atveidot savā darbībā.*
- *Bērns, pats izzinot apkārtējo pasauli, gūstot pieredzi, emocijas, pārdzīvojumus, jaunas zināšanas, spēj tās reprodūcēt, attēlot zīmējumos un radošos darbos, tādējādi tiek sekmētas un pilnveidotas ne tikai radošās spējas, bet notiek arī attīstība kopveselumā.*

- *Bērnam ir nozīmīgas tikai tās zināšanas, kuras balstītas uz savas pieredzes.*
- *Radošo darbību pirmsskolā ietekmē vide, kurā bērns atrodas, pedagogs, kas vada bērna darbību konsultanta lomā, kā arī materiāli, tehnikas veidi, kas tiek izmantoti radošajā mākslinieciskajā darbībā. Svarīgi, ka videi, kurā bērns atrodas, vēlams būt drošai, mājīgai un piemērotai bērna attīstības vajadzībām, lai bērns spētu justies brīvs un varētu radoši darboties.*
- *Pozitīvs, sirsnīgs un radošs pedagogs, ir aas, kurš strādā ar bērniem un piedāvā dažādas mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un tehnikas, nodrošinot savstarpēju uzticēšanos. Pedagoģa svarīgākais uzdevums ir "sniegt bērnam iespēju novērot un pētīt, atlasīt nepieciešamo materiālu.*

3. EMPĪRISKAIS PĒTĪJUMS

3.1. Pētījuma metodoloģija

“Metodoloģija - pētniecības metožu sistēma teorētiskās un praktiskās darbības organizēšanai kādā zinātnes, teorētiskās darbības nozarē. Lietojamo zinātniskās izziņas (teorētisko) principu, pētīšanas metožu un darba organizācijas veidu sistēmisks kopums, ko izmanto kā pētniecības teorētisko pamatojumu” (Beļickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000,103).

J.Anspaks starp galvenām mākslas pedagoģijas teorijā un praksē pielietotām izziņas, darbības organizācijas un pētniecības metodēm pirmajā vietā izvirza empīriskās un teorētiskās pētniecības metodes, jo pirmkārt, uzsver empīrisko un teorētisko avotu savstarpēju saistību un līdzsvarotību pētniecības darba konstruēšanā un vadībā. No vienas puses ir viss, ko var tieši novērot, dzīvi izjust un pārdzīvot, bet no otrās- metodoloģiskās un teorētiskās nostādnes, pamatojums empīriskās pieredzes interpretācijai. Otrkārt, empīriskās metodes ieņem noturīgu un dominējošu vietu pedagoģijas un izglītības pētniecībā.

Empīriskās pētīšanas metodes:

- labākās pieredzes izpēte;
- novērojumi- mērķtiecīgi organizēta un vadīta gan pedagoģiskā procesa veseluma, gan atsevišķu tā elementu, izglītības problēmu izpēte, kuru veic noteiktā laika posmā, vadoties pēc pētniecības programmā izvirzītajiem uzdevumiem un citām ievirzēm;
- eksperimentālie pētījumi- galvenais ceļš jaunas pieredzes radīšanai un iegūto sasniegumu aprobācijai un ieviešanai praksē;
- aptaujas (anketējot, intervējot u.c.) ļauj iegūt bagātu informāciju salīdzinājumiem, atsevišķu faktu interpretācijai, hipotēžu un pētniecības uzdevumu izstrādei un iegūto rezultātu novērtējumam;
- statistiskās metodes empīrisko datu apstrādei un vispārināšanai (Anspaks, 2006, 54).

Empīriskās metodes, īstenojot tās kompleksi, ļauj izziņāt un novērtēt atsevišķās pedagoģiskās parādības un procesus, apjaust dažādas sakarības un attiecsmes, kas veido bagātu jaunu ierosmju arsenālu mācību un audzināšanas metodikas pilnveidei, pedagoģiskās un metodiskās meistarības izaugsmei (Anspaks, 2006, 55).

Pedagoģiskajā literatūrā norāda, ka daudzveidīgās zinātniskās izziņas metodes var grupēt vairākos veidos.

1. Eksperimentāli empīriskā līmeņa metodes

2. Teorētiskā līmeņa metodes
3. Metateorētiskā līmeņa metodes, tiek pētītas pašas teorijas un izstrādāti ceļi to veidošanai.

Eksperimentāli empīriskā līmeņa metodes tiek lietotas tajā pētījuma etapā, kad noris faktu uzkrāšanas process par pētāmo problēmu, kā arī iegūto secinājumu pārbaudes un precizēšanas etapā. Teorētiskā līmeņa metodes tiek lietotas faktu loģiskās apstrādes un teorijas izveides etapā (Albrehta, 1998, Samuseviča, 2000).

Meklējot atbildi uz pētījuma jautājumu, kā darbā ar dabas materiāliem pirmsskolā bagātināma bērnu radošās darbības pieredze, tika izvirzīti pētījuma empīriskās daļas uzdevumi:

- Veikt pedagoģisku novērošanu 4-5 gadīgo bērnu radošai darbībai darbā ar dabas materiāliem
- Analizēt bērnu darbus pēc izvirzītajiem kritērijiem
- Anketēt bērnu vecākus

Ar literatūras avotu izpēti sakas jebkurš pētnieciskais darbs. Tiek precizēta tēma, noteikti uzdevumi un pētījuma galvenā ideja, izstrādāta darba metodika. Pētot tēmu, pēc pieejamiem publicētiem materiāliem tiek noskaidrots jautājuma pašreizējais stāvoklis un viss tas, kas attiecas uz pētāmo problēmu. Analizējot zinātnisko literatūru, darba autore nonāca pie secinājuma, ka darbam ar dabas materiāliem ir liela loma bērna radošās darbības veicināšanā, tas sakrīt ar 4-5 gadīga bērna pētniecisko un izzināšanas posmu, dodot iespēju bērnam radoši un vispusīgi attīstīties.

Pētījuma praktiskajā daļā tika pielietotas sekojošas pētījuma metodes:

- Pedagoģiskā novērošana
- Bērnu darbu analīze
- Rakstveida aptauja vecākiem

Viena no izplatītākajām pedagoģisko pētījumu metodēm ir novērošana. A.Samuseviča norāda, ka novērošana ir “pedagoģiskas parādības mērķtiecīga uztvere, kuras procesā pētnieks iegūst konkrētu faktisko materiālu vai datus, kas raksturo kādas parādības norises īpatnības”(Samuseviča, 2000,31). Novērošana palīdz pedagogam iepazīt savus audzēkņus tiešas uztveres ceļā dabiskos apstākļos. Vērtīgums kā īpašība ir cilvēka pedagoģisko spēju rādītājs. Grūtības šajā metodē sagādā tas, ka skolotājam jāvirza sava uzmanība tikai uz tām pedagoģiskā procesa detaļām, kas atbilst novērošanas mērķim, bet vienlaikus aptvert visu pedagoģisko procesu. Šajā pētījumā tika izmantota tiešā novērošana. Tiešā novērošana – tiešās attiecības starp pētnieku un pētāmo objektu, kad tiek pētīts dzīvais process un izpētes materiāls

tiek iegūts no pirmavota. Pētnieks var būt gan procesa vadītājs, gan procesa līdzdalībnieks, gan ieņemt neitrālo pozīciju, būt lieciniekam (Albrehta, 1998).

Pie tik pat plaši pielietojamām pētīšanas metodēm pedagoģijā kļuvušas aptaujas metodes. Šajā pētījumā tika izmantota rakstveida anonīma aptauja bērnu vecākiem. Galvenā šīs metodes vērtība ir tas, ka bija iespēja aptaujāt diezgan lielu cilvēku skaitu un viegli analizēt iegūtos datus.

Darbs ar dabas materiāliem tika iekļauts mācību programmā, atbilstoši lielajai tēmai “Es un pasaule rudenī”. Lai atrastu atbildi uz pētījuma jautājumu, kā darbā ar dabas materiāliem pirmsskolā bagātināma 4-5 gadīgo bērnu radošās darbības pieredze, tika novadītas 7 nodarbības (nodarbības plānus skatīt 1.pielikumā). Dati empīriskam pētījumam tika ievākti pētījuma sākumā, vidū un beigās (atbilstoši 1., 4. un 7.nodarbībā).

Pētījuma gaitā tika konstatēti divi līmeņi- zems un augsts. Pētījuma laikā saņemto datu analīzei tika izvirzīti salīdzināšanas kritēriji un pazīmes bērnu radošās darbības pieredzes novērtēšanai (sk.5.tabulu).

5.tabula. Kritēriji bērnu radošās darbības pieredzes novērtēšanai

Kritēriji	Augsta līmeņa pazīme	Zema līmeņa pazīme	Metodes
Orģinalitāte	Neparasto materiālu kombinācija	Vienveidīga darbība	-Pedagoģiskā novērošana -Bērnu darbu analīze
Brīvība, atraisītība	Patstāvīgi darbojas ar materiāliem un īsteno ieceru	Darbojas ar pedagoga palīdzību	Pedagoģiskā novērošana

Pētījumā piedalījās X.pirmsskolas 18 bērni vecumā 4-5 gadi, bērnu vecāki. Rotaļnodarbības, patstāvīgais un ar pedagoga atbalstu mācību un radošais process tika organizēts visiem 20 grupas bērniem, bet pētījumā tika ņemti vērā tikai dati par pētījuma vecumam atbilstoši 18 bērnu dati un viņu vecāku aptaujas.

3.2. Pētījuma norise

Pētījums tika veikts X.pirmsskolā laika posmā no 2018.gada septembra līdz novembrim, piedaloties 18 bērniem vecumā 4-5 gadi un viņu vecākiem. Uzsākot pētījumu tika izstrādātas nodarbības, kuras vērsta uz bērnu radošās darbības bagātināšanu izmantojot dabas materiālus. Pētījuma nodarbībās tika izmantoti daudzveidīgie dabas materiāli, izmantotas aplicēšanas un telpiskās stiprināšanas metodes.

Visi bērni pētījuma periodā bija ļoti noskaņoti, aktīvi pētīja tuvāko apkārtni, meklējot un izzinot dabas materiālus, darinot no tiem darbus grupā. Bērni ar interesi vēroja citu bērnu panākumus, priecājās par saviem sasniegumiem.

Katram bērnam bija sava pieredze, arī savs mācīšanas ātrums. Lielākā bērnu daļa ar ieinteresētību darbojas patstāvīgi, bet bija arī tie, kam negribējās darīt neko un nekad, bija jāpiemeklē motivācija darbībai, kā arī darboties kopā, veikt paraugdemonstrējumu.

Pielietojot empīrisku metodi: pedagoģisko vērojuma, tika organizētas 3 nodarbības ar laika distanci: pētījuma sākumā, vidū un beigās.

Pētījuma sākumā, 1.nodarbības dienā pedagogs vadīja rotaļnodarbību ārpus telpām, grupas rotaļlaukumā, iepazīstinot bērnus ar raksturīgākām rudens pazīmēm, vērojot kokus, pētot lapas, savācot tās. No savāktiem dabas materiāliem atgriezoties grupā, pētījuma **1.nodarbībā** arī tapa darbi "Lapkritis". Nodarbības sākumā pedagogs aktualizēja savāktu lapu daudzveidību, novērojumus āra nodarbībā, iepazīstināja ar dabas materiālu sastiprināšanas metodi- aplicēšanu, darba izpildes gaitu. Tad bērniem tika dots uzdevums no savāktām lapām atspoguļot nodarbības tēmu- Lapkritis.

Daudzi bērni aizrautīgi pētīja lapas un rādīja tās viens otram, norādot uz to skaistumu un interesantām detaļām, bet nepildīja darba uzdevumu. Daži bērni turot lapas un otas ar līmi rokās nevarēja sākt darbu izpildi, vēroja ko un kā dara citi. Varēja redzēt, ka bērni ieinteresēti uzdevuma izpildē, bet gaida no pieaugušā atbalstu un palīdzību. Divi zēni nepārtraukti pārjautāja "Ko tagad darīt?" "Kā darīt?", tāpēc bija nepieciešams vēlreiz atkārtot uzdevuma nosacījumus, mudināt arī citus bērnus atspoguļot dabā redzēto no savāktām lapām. Vairākām meitenēm darbs padevās ļoti labi, tās aizrautīgi darbojās, izmantojot darbā dažādas lapas un brīvi veidojot kompozīciju. Darba procesā uz galda viņas pat imitēja lapkriti un ceļot gaisā lapas atlaida tās lidot uz galdu. Apkārt sēdošie bērni bija sajūsmā, tas kalpoja par mudinātāju sava darba izpildē. Daudziem bērniem sagādāja grūtības tieši lapu izvietošana, aplicēšanas moments. Vairums bērnu veica vienveidīgu darbību. Daži bērni ļoti steidzas paveikt darbu, veica to ļoti pavisri, neiedziļinoties notiekošā, lai tik ātrāk tiktu pie rotaļlietām. Pēc izvirzītajiem kritērijiem un rādītājiem tikai nelielu bērnu darbu daļu var pieskaitīt pie augsta

līmeņa, pārējie ir attiecināmi pie zema līmeņa, jo tika novērota vienveidīga darbība, nedabiska lapu izvietošana, nekvalitatīva lapu pielīmēšana, darba gaitā bērni nedarbojas patstāvīgi, noskatījās no citiem vai gaidīja atbalstu un palīdzību no pedagoga. Bērniem sagādāja grūtības darboties ar līmi un otu, tāpēc var secināt, ka vēl neattīstītās, netrenētas prasmes neļāva bērniem brīvi izpausties, kavēja radošās ieceres īstenošanu. Tāpēc nākošajās nodarbībās vairāk uzmanības jāvelta šo prasmju attīstīšanai, trenēšanai.

Ar laika nobīdi, pētījuma vidū, **4.nodarbībā** tika veikts nākošais pētījuma posms.

Nodarbības sākumā skolotāja piedāvāja bērniem visiem kopā apsekot, kādi dabas materiāli pēdējā mēneša laikā tika savākti tepat pirmsskolā, ka arī tika atnesti no mājām savācot tos pastaigu laikā ar vecākiem parkos un mežā. Dabas materiālu apskates laikā bērni pētīja tos, vaicāja, ja kādi nebija pazīstami. Skolotāja akcentēja uzmanību uz dažādām materiālu stiprināšanas metodēm- sastiprinot savā starpā iespraūžot, ieķerot vienu otrā, pielīmējot pie pamatnes, iespiežot plastilīnā, sastiprinot detaļas savā starpā ar plastilīna palīdzību. Tad skolotāja izvirzīja problēmu jautājumu - "*Kā rotāsim telpas rudens koncertam?*". Diskusijas laikā tika nolemts, ka veidosim rudens pušķus. Skolotāja piedāvāja katram bērnam izveidot savu rudens pušķi no pieejamām dabas veltēm.

Bērni aizrautīgi izvēlējās materiālus. Daudziem bērniem tika novērota mērķtiecīga dabas materiālu izvēle. Daži tikai pārskatīja materiālus, bija redzams, ka bērni vēl nav izdomājuši, ko darīs. Citi jau turēja rokās lapas un zariņus, bet vēl nesāka neko ar tiem darīt, visticamāk, bērni domāja, kā no tiem izveidot darbu, sastiprināt.

Viens zēns bez iniciatīvi sēdēja tāpat, aizķēra citus bērnus, nesāka darboties. Uz skolotājas jautājumu, kāpēc viņš ir drūms, zēns atbildēja, ka ir aizbraukusi komandējumā mamma un viņš skumst pēc viņas. Skolotāja paskaidroja bērnam, ka tas bija nepieciešams darbam un kā zēns viņu varēs ļoti iepriecināt atgriežoties mājās uzdāvinot skaistu darbu. Ar to bērna psihoemocionālais stāvoklis uzlabojās un zēns arī sāka darboties.

Pārsvārā bērni izvēlējās vislabāk apgūto par šo periodu aplicēšanas metodi. Daži līmējuši vienādas lapas pa vienai, citi izmantoja lapu dažādību un pat līmēja tās vienu pārsedzot daļēji ar otru. Četri bērni iekļāva savos darbos arī citus materiālus, zariņus ar ogām, puķes uz kātiņiem. Divas meitenes dekorēja arī vāzes- plastilīna desiņās iestiprināja sēkliņas un pupiņas. Viena meitene no sēklām izveidoja puķes kontūru.

Ceturtās pētījuma nodarbības nedēļā bērni citā rotaļnodarbībā bija izmantojuši vāzes trafaretu. Tāpēc laikam viens zēns paņēma arī šim darbam no plaukta šo trafaretu, citi arī noskatījās no viņa un atkārtāja.

Iepriekšējās nodarbībās ne visi dabas materiāli pēc darbu izžūšanas bija noturīgi pie pamatnes. Šajā nodarbībā tika novērota īpaša centība kvalitatīvi piestiprināt visus darba elementus.

Ar laika nobīdi, pētījuma beigās, **7.nodarbībā** tika veikts noslēdzošais pētījama datu ievākšanas posms: tika pedagoģiski novērota bērnu radoša darbība, ievākti nepieciešami dati, veikta analīze.

Nodarbības sākumā bērni aizrautīgi klausījās pasaku par meža dzīvniekiem. Pasakas sižeta uztveršanai, kā arī nodarbības uzdevumam noskaņošanai lasīšanas gaitā bērniem tika rādīti attēli ar meža dzīvniekiem, pedagoga iepriekšveidoti darbi no dabas materiāliem. Pēc pasakas notika apspriede ar bērniem par to, kā pēc viņu domām tapa redzami dzīvnieki. Lielākā bērnu daļa uzreiz atbildēja, ka dabas materiāli ir savienoti savā starpā ar plastilīna palīdzību. Tika apspriests, kādus dabas materiālus bērni saredz šajos darbos. Tad skolotāja izskaidroja, kā ir savienojami dažādi dabas materiāli savā starpā ar plastilīna palīdzību, parādot vairākus elementus un darbiņus. Tad bērniem tika dots uzdevums izveidot katram savu meža dzīvnieku, izmantojot dabas centrā pieejamos materiālus pēc pašu izvēles un sastiprinot tos savā starpā ar plastilīna palīdzību.

Bērni aizrautīgi ar lielu interesi sāka piemeklēt un atlasīt sev dabas materiālus. Jau pašā sākumā bija dzirdami vārdi “*No spalvām būs spārni*”, “*Rūķa bārda*”, “*Šo ņemšu noteikti*”. Tātad bērniem jau bija izveidojusies darba iecere, bija izveidojies priekšstats, kas un kāds būs viņu varonis. Pētījuma laikā bērni pierada pie patstāvīgas darbības, tāpēc šajā nodarbībā nebija vajadzības mudināt bērnus uzsākt darbību, bērni jau darbojas pēc pašu iniciatīvas, bija jau attīstītas pašapkalpošanās spējas- visi zināja, kur un kādi stāv dabas materiāli, kā jāsagatavo darba vietu darbam, kur ņemt palīgmateriālus- līmes, otas, plastilīnu u.c. Ja kaut kas arī nesanāca, bērni gāja pie kastēm, ņēma citus dabas materiālus un turpināja savu darbu. Minētā situācija rāda, ka bērni, pamatojoties uz savām iepriekš apgūtām prasmēm un zināšanām bija brīvi savu materiālu izvēlē, tas nesagādāja grūtības, attīstītas prasmes palīdzēja īstenot ieceri, darboties brīvi. Tāpēc šajā nodarbībā tika novēroti vairāki darbi ar augsta līmeņa pazīmēm.

Savā radošajā darbībā vēl nepabeidzot savus darbus, daudzi bērni jau sarunājās ar saviem varoņiem, sāka spēlēt galda teātri, “runāt” varoņu valodā ar citu bērnu dzīvnieciņiem. Tas liecina par attīstītu iztēli.

Bet bija arī tāds zēns, kam bija slikts noskaņojums darba izpildes laikā. Tas bija saistīts ar to, ka detaļu stiprināšana ar plastilīnu viņam nepadevās, darbs neturējās kopā, bērns meta savu darbu zemē un kļiedza: “*Tās ir muļķības...*”. Bērnam ir slikti attīstīta sīkā pirkstu motorika, darbs sagādāja grūtības, bērns nevarēja īstenot savu sākotnējo ieceri. Bet apkārt esošie bērni paši nāca viņam palīgā. Viņi teica “*Bet tu tak vari te pielikt šo tā....*” . Zēns

nomierinājās un izdarīja pēc ieteikuma, tad viss sanāca un putnam vairs nekrita nost smagās un lielas detaļas.

Daži bērni īstenojot savu ieceru, pildīja savus dzīvniekus guļus uz kartona pamatnītes. Bet vairums bērnu tomēr varēja iedomāties un izpildīt savus darbus telpiski.

3.3. Pētījumā iegūtie dati un to analīze

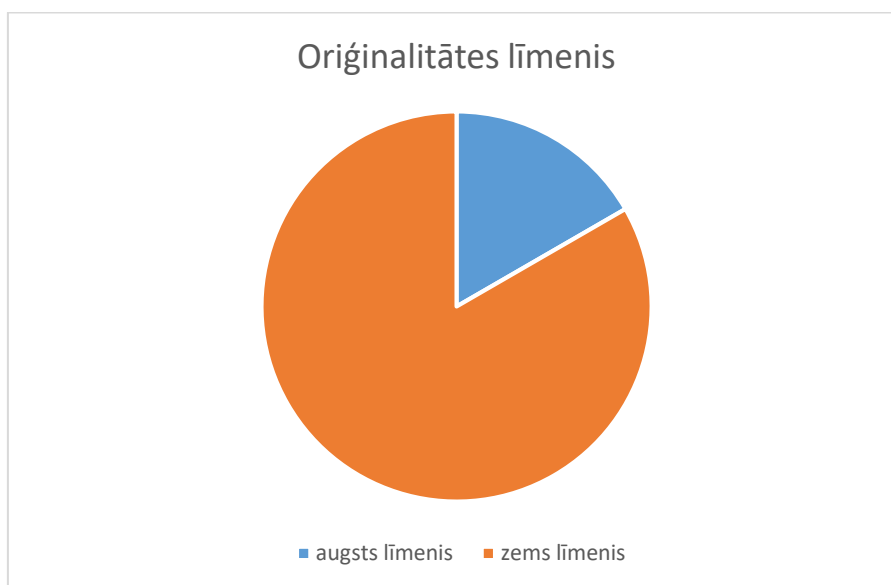
X.pirmsskolas iestādē tika veikts pētījums, lai noteiktu vai darbā ar dabas materiāliem ir bagātināma 4-5 gadīgo bērnu radošās darbības pieredze. Pētījumā tika iesaistīti 18 bērni un viņu vecāki. Pētījuma laikā tika novadītas 7 nodarbības. Pētījuma sākumā, vidū un beigās tika ievākti dati (1., 4. un 7.nodarbībā).

Pētījumā beigās tika veikta arī vecāku rakstiska anketēšana.

Bērnu darbu analīze. Darbi tika vērtēti divos līmeņos (augstā un zemā) pēc iepriekš izvirzītās pazīmes - oriģinalitātes.

Pētījuma pašā sākumā, **1.nodarbībā** pētījuma rezultāti bija šādi:

- Darbi ar augstu oriģinalitātes līmeni - 3
- Darbi ar zemu oriģinalitātes līmeni -15

2.attēls. Bērnu radošo darbu oriģinalitātes līmenis pētījuma sākumā

Kā ir redzams attēlā, pētījuma sākumā, bērnu radošo darbu oriģinalitāte bija zemā līmenī (sk.2.attēlu). Kā bērni izpildīja uzdevumu, var redzēt fotoattēlos (sk.3.attēlu). Tas norāda, kā tā ir problēma, ka skolotājam vēlams pievērst uzmanību dažādu dabas materiālu izpētei - dot iespēju bērniem vairāk iepazīties ar dažādu veidu materiāliem, to uzbūvi, struktūru, faktūru, nodrošināt bērniem iespēju pašiem radoši darboties ar dabas materiāliem.

Zems līmenis

Augsts līmenis

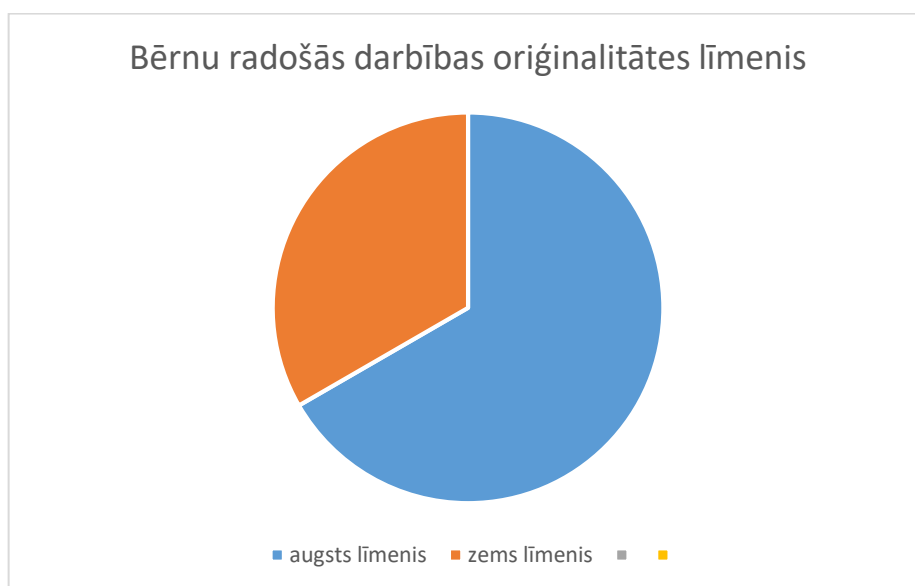

3.attēls. Bērnu darbi dažādos līmeņos

Pētījuma vidū, **4.nodarbībā** tika atkal ievākti dati par bērnu darbu oriģinalitāti, pamatojoties uz izvirzīto kritēriju- pielietotu materiālu dažādību, kombināciju. Rezultāts bija sekojošs :

- Darbi ar augstu oriģinalitātes līmeni -10
- Darbi ar zemu oriģinalitātes līmeni – 8

Šis rādītājs tiek vizuāli atspoguļots 4.attēlā.

4.attēls. Bērnu radošo darbu oriģinalitātes līmenis pētījuma vidū

Analizējot bērnu darbus, var konstatēt, ka darbu ar augstu oriģinalitātes līmeni ir daudz. Šoreiz bērni saskaņā ar rotaļnodarbības uzdevumu patstāvīgi izvēlējās materiālus un stiprināšanas paņēmienus. Darbu analizē konstatēts, ka darbu kvalitāte ir uzlabojusies, materiālu dažādība ir liela. Bērnu darbos bija vērojama ne tikai pielietoto dabas materiālu dažādība, bet arī interesantas materiālu kombinācijas, to izvietojums, kompozīcija. Kā bērni izpildīja uzdevumu var redzēt fotoattēlos (sk.5.attēlu).

Zema līmeņa darbs

Augsta līmeņa darbs

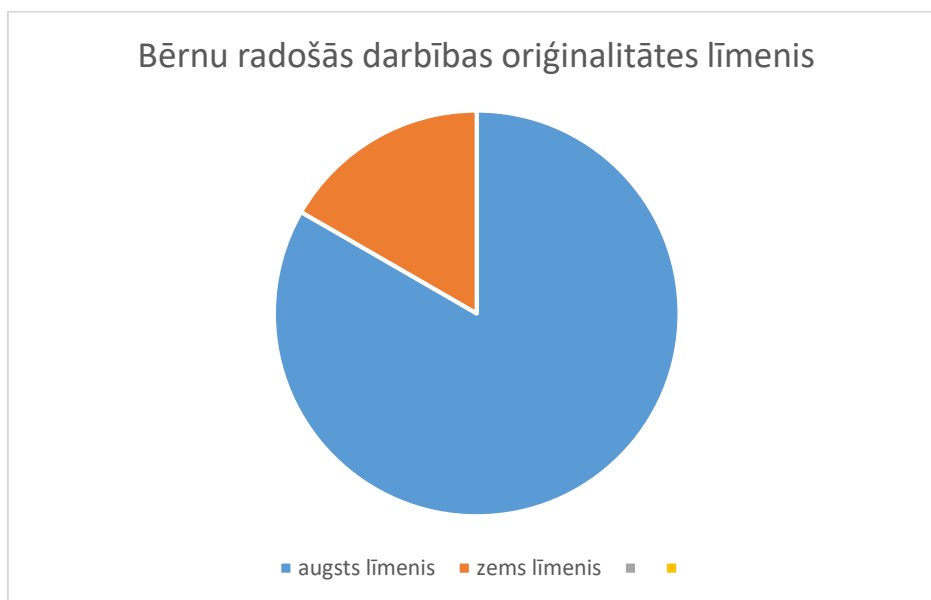

5.attēls. Bērnu darbi dažādos līmeņos

Kopumā ir konstatēta darbu oriģinalitātes izaugsme salīdzinājumā ar pētījuma sākumposmu.

Pētījuma beigās, **7.nodarbībā** tika vēlreiz ievākti dati, apkopoti rezultāti par bērnu darbu oriģinalitāti. Veicot darbu analīzi, tika vērtēta pielietoto materiālu dažādība, kā bērns apvienoja izvēlētos materiālus. Šoreiz rezultāti bija sekojoši:

- Darbi ar augstu oriģinalitātes līmeni -15
- Darbi ar zemu oriģinalitātes līmeni -3 (sk.6.attēlu).

6.attēls. Bērnu radošo darbību oriģinalitātes līmenis pētījuma beigās

Ka bērni izpildīja uzdevumu var redzēt fotoattēlos (sk.7.attēlu). Analizējot darbus, tika atzīmēts, ka daži bērni ir izpildījuši darbus telpiski, tas pavēra bērniem iespēju izmantojot

dažādas stiprināšanas metodes un oriģināli īstenot darbu ieceri ar daudzveidīgiem materiāliem.

Zema līmeņa darbs

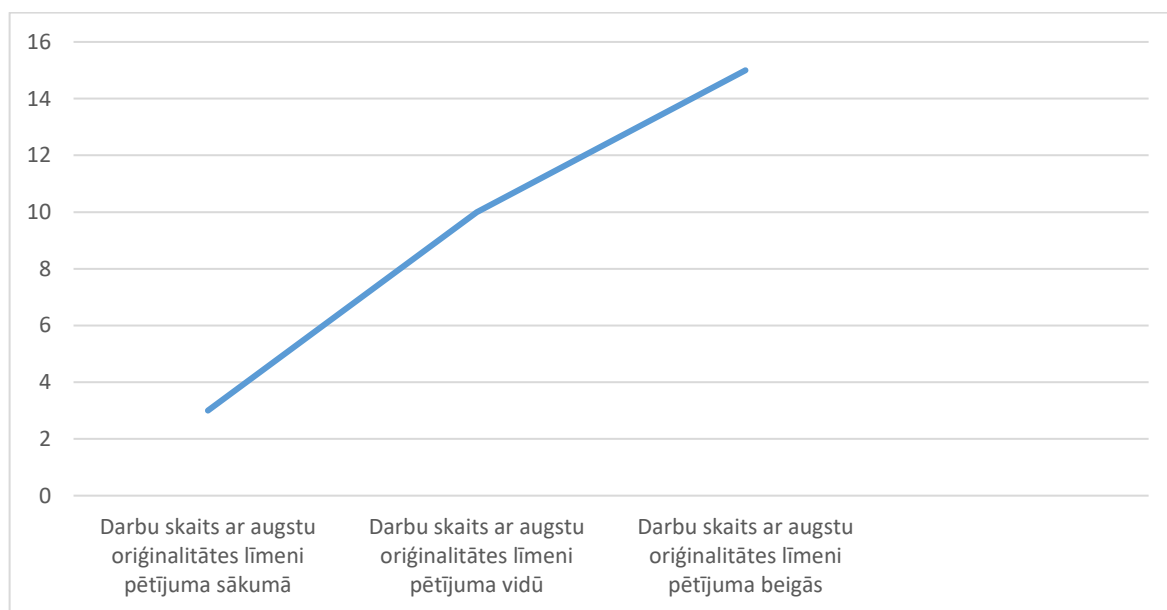

Augsta līmeņa darbs

7.attēls. Bērnu darbi dažādos līmeņos

Lai veiktu secinājumus par pētījuma laikā notikušām izmaiņām, apkoposim datus diagrammā (sk.8.attēlu).

8.attēls. Izmāņas bērnu darbu oriģinalitātē pētījuma laikā

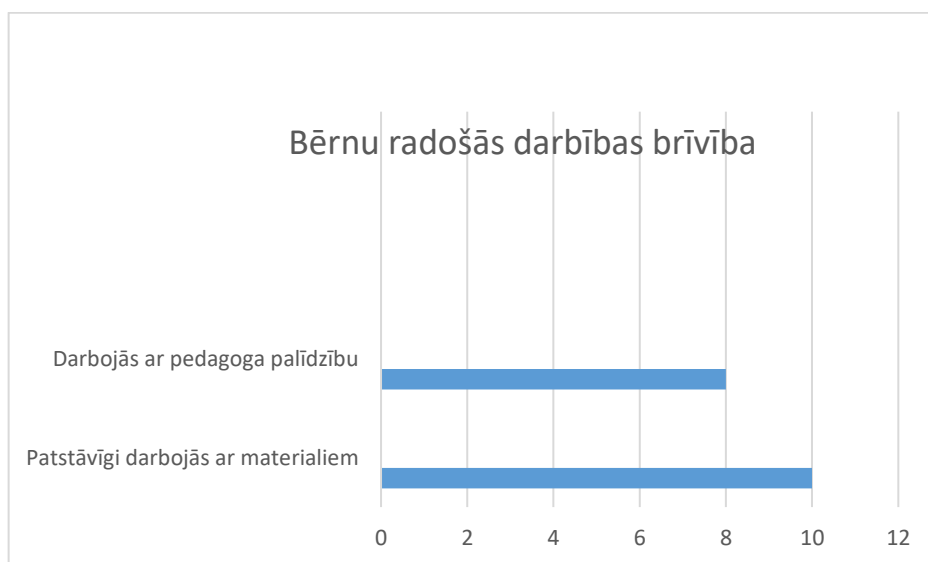
Var secināt, ka nepārtrauktā pētnieciska darbība, patstāvīga darbošanās, darbs kopā ar pedagogu, apgūstot jaunās zināšanas, vingrinot radošajā darbībā savas prasmes, veidoja pozitīvo izaugsmes tendenci, darbiem ar augstu oriģinalitātes līmeni uz pētījuma beigām ir absolūts pārsvars.

Pedagoģiskais vērojums.

Brīvība.

1.nodarbības laikā pedagoģiskā novērojuma laikā tika konstatēts, gandrīz pusei bērnu bija nepieciešams pieaugušā iedrošināšana un atbalsts.

- Patstāvīgi darbojās ar materiāliem – 10
- Darbojās ar pedagoga palīdzību – 8 (sk.9.attēlu).

9.attēls. Bērnu radošās darbības brīvības rādītājs pētījuma sākumā

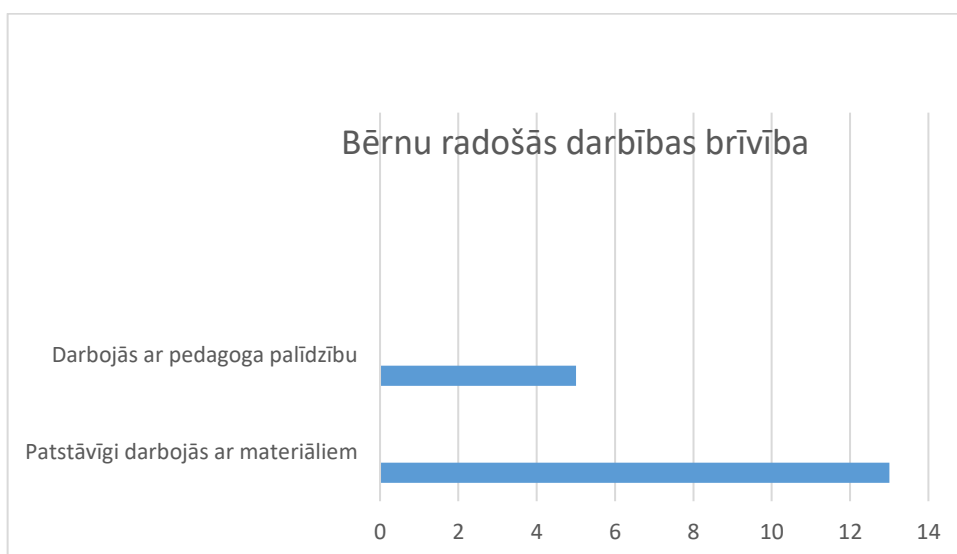
Pētījuma sākumperiodā tika konstatēts, ka vairums bērniem sagādāja grūtības dabas materiālu aplicēšanas process, tas nozīmē ka šīs prasmes jātrenē, jāattīsta sīkā pirkstu motorika. Iespējams, bērniem trūka motivācija, ne visi bērni bija ieinteresēti darboties patstāvīgi, pedagogam bija nepieciešams mudināt bērnus darbībai. Arī pašapkalpošanās iemaņas mācību gada sākumā bērniem ir ļoti zemas. Vairāki bērni prasīja lai viņiem iedod lapas, līmes, otas, nevis patstāvīgi izvēlētos nepieciešamo darbam.

Pētījuma vidū, **4.nodarbībā** tika ievākti dati pēc tiem pašiem izvirzītajiem kritērijiem. Pedagoģiskā novērojuma laikā tika konstatēts, ka bērniem radošās darbības brīvības rādītājs ir uzlabojies:

- Patstāvīgi darbojās ar materiāliem – 13
- Darbojās ar pedagoga palīdzību – 5 (sk.10.attēlu).

Nodarbības laikā tika konstatēts, ka vairums bērnu darbojās brīvi, atraisīti. Tika novērots liels progress. Grupā valdīja pozitīva atmosfēra. Darbošanās ar dabas materiāliem sagādāja bērniem prieku. Iepriekšējās nodarbībās apgūtās zināšanas un jau labi attīstītas līmēšanas prasmes ir redzamas bērnu darbos. Ja arī gadījās kādas neveiksmes bērniem, viņi reaģēja mierīgi,

neizrādīja dusmas, vienkārši pārtaisīja. Daži bērni ir izmantojuši savā darbā pat vairākas dabas materiālu piestiprināšanas metodes.

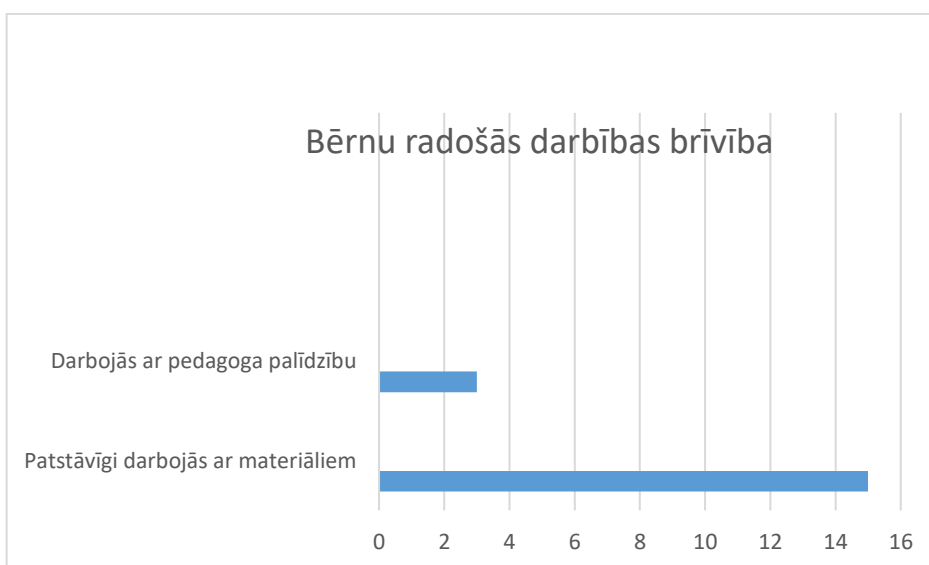
10.attēls. Bērnu radošās darbības brīvības rādītājs pētījuma vidū

Pedagoģiskajā vērojumā tika atzīmēts, ka bērni izmantoja savos darbos gan iepriekš apgūto aplikācijas metodi un diezgan ilgā laikā vingrinātas prasmes darboties ar līmi un otu, kā arī jaunu stiprināšanas metodi- stiprināšanu plastilīnā. Bērni darbojas droši, ieinteresēti. Bērni, kuriem bija nepieciešama palīdzība, saņemot to, turpināja darbu jau patstāvīgi, daži pēc brīža vēlreiz griezās pēc atbalsta un palīdzības.

Pētījuma beigās, **7.nodarbībā** tika vēlreiz ievākti dati, apkopoti rezultāti.

Pedagoģiskā novērojuma laikā tika konstatēts, ka bērniem radošās darbības brīvības rādītājs ir uzlabojies:

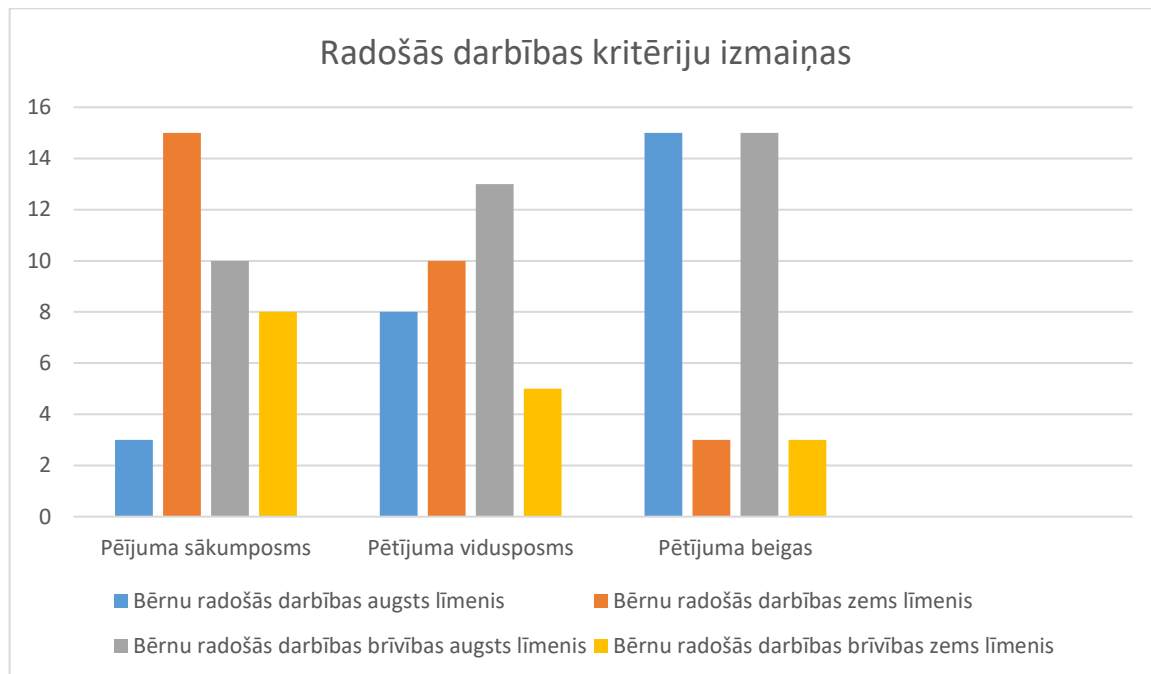
- Patstāvīgi darbojās ar materiāliem – 15
- Darbojās ar pedagoga palīdzību – 3 (sk.11.attēlu).

11.attēls. Bērnu radošās darbības brīvības rādītājs pētījuma beigās

Pedagoģiskajā vērojumā var konstatēt, ka pārsvarā bērni savā radošā darbība ir brīvi darbojušies paši, īstenojot savu ieceri un tikai dažiem bija nepieciešama palīdzība un atbalsts no pieaugušā.

Lai veiktu secinājumus par pētījuma laikā notikušām izmaiņām, apkoposim datus diagrammā (sk.12.attēlu).

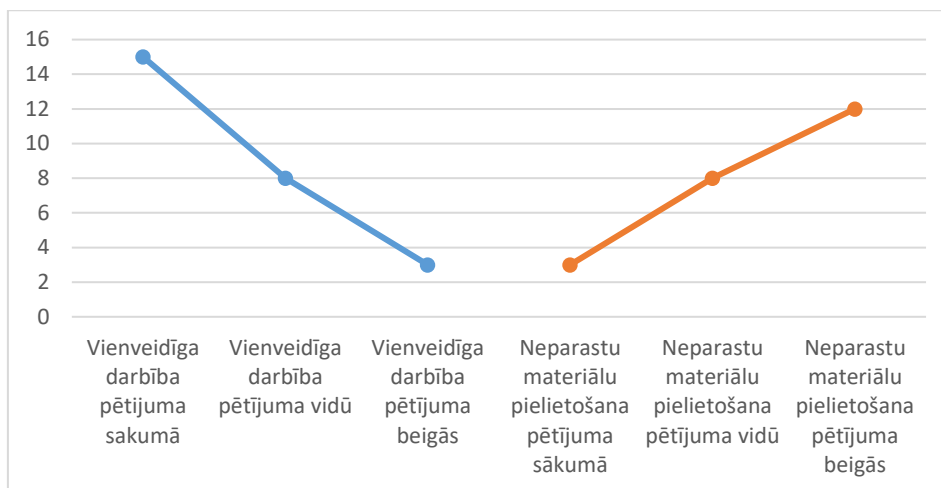

12.attēls. Izmaiņas bērnu radošā darbībā pētījuma laikā

Diagrammā redzams, ka vislielākās pozitīvās izmaiņas ir radošajās darbības atraisītībā. Ja pētījuma sākumā dominēja darbi ar zemu līmeni, tad pētījuma beigās darbiem ar augstu līmeni ir ļoti lieli skaitliskie rādītāji. Radošās darbības brīvības zema līmeņa rādītājā arī ir tik pat lielas izmaiņas – uz pētījuma beigām tas ir samazinājies trīs reizes.

Oriģinalitāte.

Pētījuma laikā skolotājs lielu uzmanību pievērsa īpašu uzmanību tam, kā darbojas bērns. Pētījuma **1.nodarbības** laikā pedagoģiskajā vērojumā tika atzīmētas zemā līmeņa pazīmes - bija vērojama vienveidīga bērnu darbība, paviršums (sk.13.attēlu). Bērni atkārtoja no citiem bērniem noskatītas darbības. Savos darbos gandrīz visi bērni izmantoja tikai bērzu lapas, citus materiālus, vai pat citas lapas nē. Pat tad, kad skolotāja nodarbības gaitā vēlreiz atgādināja bērniem savā stāstījumā par lapkriti, ka ārā tika vērotas dažādu koku lapas, neviens no bērniem citu koku lapas savā darbā nepielika. Tātad skolotājam jāņem vērā, ka bērniem trūkst zināšanu un izpratnes šajā jautājumā, pie tā vēl ir jāstrādā, pētot, vērojot, darot. Ņemot vērā, ka pētījuma sākumposmā - agrā rudenī, bija vēl ļoti silts laiks, iespējams būtu labāk rīkot radošo nodarbību turpat ārā, rotaļlaukumā. Tad bērni uzreiz varētu atspoguļot savos darbos redzamo dabā.

13.attēls. Bērnu darbība pētījuma periodā

4.nodarbības laikā tika novērota bērnu vienveidīgas darbības samazināšana, bērni savā darba saka pielietot dažādus dabas materiālus, dažādas stiprināšanas metodes. Materiāli tika kompozīcijā dažādi izvietoti, apvienoti. Tas norāda, ka zemā līmeņa rādītājs- vienveidīga darbība- ir krities. Daudziem bērniem tika novērota mērķtiecīga dabas materiālu izvēle.

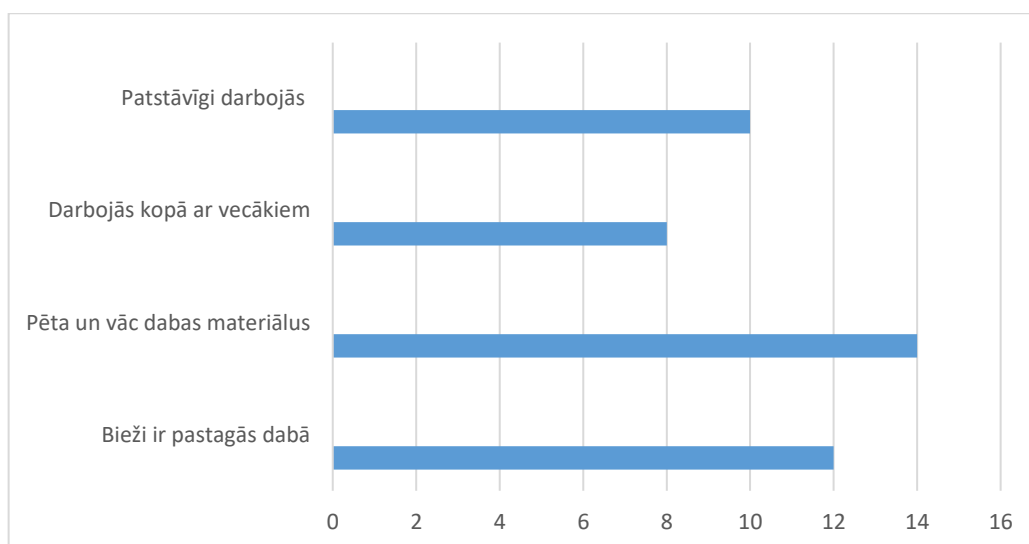
7.nodarbības sākumā bērni aizrautīgi un ar lielu interesi sāka piemeklēt un atlasīt sev dažādus dabas materiālus, kombinēt tos, domāja par to izvietojumu un stiprināšanas paņēmieniem. Daudzi bērni uzdevumu paveica izvēloties ļoti oriģinālus un dažādus materiālus, interesanti tos kombinēja.

Var secināt, ka nepārtrauktā pētnieciska darbība, patstāvīga darbošanās, darbs kopā ar pedagogu, apgūstot jaunās zināšanas, vingrinot radošajā darbībā savas prasmes, krasi samazināja bērnu vienveidīgu darbību un paaugstināja darbu oriģinalitāti.

Aptauja vecākiem.

Pētījuma nobeiguma posmā tika veikta bērnu **vecāku rakstiska aptauja** (anketas paraugu sk. 2.pielikumā) ar mērķi uzzināt vecāku viedokli par bērna radošo darbību mājās, lai skolotājs zinātu, vai tas, ko apgūst nodarbībās tiek nostiprināts, pilnveidots un bagātināts arī ārpus mācību iestādes mājas apstākļos.

Anketēšana tika veikta anonīmi. Anketā ir ietverti 12 jautājumi ar 3 atbilžu variantiem par bērna radošo darbību, interesēm, emocijām un radošuma attīstību. Uz anketas jautājumiem atbildēja visu 18 bērnu vecāki. Anketēšanas laikā ievākta informācija ir atspoguļota diagrammās (sk.14.attēlu).

14.attēls. Bērnu radošā darbība mājās ar dabas materiāliem

Var secināt, ka bērni labprāt darbojas ar dabas materiāliem, lielākā vecāku daļa dodas ar saviem bērniem pastaigās uz parkiem, izbrauc uz mežu un citur dabā. Vairāk nekā pusei bērnu ir iespēja mājās darboties ar dabas materiāliem. Var secināt, ka daudzi bērni arī mājās turpina darboties ar dabas materiāliem, nostiprinot, pilnveidojot un bagātinot pirmsskolā apgūto. Bērnu, kuriem nepatīk dabas materiāli un darbošanās ar tiem - nav, bet bērnu skaits, kuri mājās reti to dara paši un ar kuriem nedarbojās arī vecāki ir tomēr diezgan liels. Tas nozīmē, ka grupā jāvelta daudz laika gan materiālu izzināšanai, gan jāattīsta prasmes darboties ar tiem. Ankešu lielākā daļā vecāki atzīmēja, ka ir novērojuši bērnu prasmju izaugsmi darbā ar dabas materiāliem un ka bērni bieži un emocionāli darbojas paši, spēlējās ar izveidotiem darbiņiem.

Secinājumi.

- *Empīriskā pētījuma rezultātā var secināt, ka darbs ar dabas materiāliem bagātināja bērnu radošo pieredzi.*
- *Pētījums liecina, ka darbs ar dabas materiāliem sniedza jaunās zināšanas par materiālu daudzveidību, to īpašībām, pielietojot tos savos darbos ir vērojama darbu oriģinalitātes izaugsme. Bērns, pētot apkārtējo pasauli - un daba ir vistuvākais un pieejamākais pētījuma objekts – uztver šo apkārtni ar sajūtām, emocijām un tad atspoguļo to savos radošos darbos. Bērns 4-5 gados veido tikai to, o izprot, kas viņam ir tuvs un svarīgs.*
- *Skolotājs veido radošo vidi, dod zināšanas bērna jaunu prasmju attīstīšanai, kas savukārt ļauj bērnam savā darbībā būt atraisītam, radoši un brīvi izpausties, īstenot savu ieceri.*

Secinājumi

1.

- *Radoša darbība- tā ir spēja uztvert apkārtējā pasaulē visu, ko tā sniedz, ar sajūtām un emocijām. Tā ir arī spēja izvērtēt, izprast un pieņemt apkārtējo pasauli, kā arī spēja pārveidot, radīt jaunu.*
- *Radošā darbība nav iedomājama bez radošās domāšanas, tā padara izvēli elastīgu. Ļoti svarīgi nodrošināt bērnam radošās domāšanas klimatu.*
- *Radošums ir process, darīšana*
- *Radošā darbība ir pašizteikšanās veids, ka arī līdzeklis sevis izzināšanai un pašattīstīšanai, līdzeklis apkārtējās pasaules iepazīšanai, pieredzes, attieksmju gūšanai.*

2.

- *Bērni 4-5 gados ir ļoti ziņkārīgi, tāpēc viņi jau veic pirmos eksperimentus un novērojumus dabā, meklē un atklāj cēloņsakarības, sāk uzdot vairāk jautājumu, un tas nozīmē, ka viņiem piemīt pētnieciskas prasmes, kuras ar skolotāja atbalstu radošā vidē vēl jāattīsta, jāpildveido.*
- *Šajā vecumposmā bērniem grūti veikt vienveidīgu darbību. Uzmanības noturīgums nav liels. Visnoturīgākā uzmanība ir rotaļā*
- *4-5 gados bērni mācās veidot lietu kopsakarības, pazīt lietas pēc to svarīgākajām pazīmēm. Bet grūtības sagādā tas, ka bērnam saplūst kopā apraksts ar formu, tāpēc vislabāk organizēt rotaļnodarbības ārā, grupā ar priekšmetisku piemēru vai izmantojot asociācijas.*

3.

- *Zināšanu pamats ir vērošana un darbība. Bērna pastāvīgā un praktiskā darbošanās veicina vispārējo izziņas procesa un intelektuālo prasmju attīstību. Izziņas veicina jaunu pieredzi, zināšanas un prasmes, kas mudina ne tikai bērnam darboties praktiski, bet arī rosina izteikt savas domas, idejas, ieceris un attīsta bērna radošo domāšanu.*
- *Brīvā dabā bērniem tiek bagātināti priekšstati par apkārtējo vidi, pastaigas māca būt vērīgiem, saskatīt dažādas dabas parādības, saglabāt uztveres kopumu darbojoties vēlāk ar dabas materiāliem.*
- *Darbošanās sistematizē bērna iepriekš iegūtās zināšanas un pieredzi. Spēju attīstība norit spirālveidā: iespēju realizēšana, kas raksturo viena līmeņa spēju, atver jaunas iespējas tālākai augstākā līmeņa spējuattīstībai. Bērns daudzveidīgā mākslinieciskajā darbībā pats attīsta savas spējas, uztveri un domāšanu, valodu, iztēli, atmiņu, gribu,*

apgūst nepieciešamās zināšanas un prasmes, saskarsmes iemaņas, sekmē izziņas procesus.

- *Skolotāja uzdevums ir izraisīt, uzturēt interesi, ziņkāri par materiālu un darbības paņēmieniem ar to, ievirzīt izpētes darbības, ļaut bērnam izjust prieku par sasniegumiem, stimulēt tēlu vīzijas „atklājumu” gribu.*
- *Uzskatāmība ir viens no vizuālās darbības mācību principiem, jo tādejādi tiek veidota apkārtējās vides un priekšmetu uztvere, vienlaikus veidojot priekšstatus un izpratni par dažādiem jēdzieniem*
- *Mācībās var izdalīt divus ļoti svarīgus divus posmus: atdarināšana, kad tiek apgūtas darbā nepieciešamās prasmes un radošā darbība, kurā ir iespēja pielietot pirmajā posmā apgūtās prasmes un iegūtās zināšanas.*

4.

- *Apkārtējā vidē nepieciešams radīt tādas apstākļus, kuros bērns bieži saskartos ar to, kas viņu interesē, ko viņš var atveidot savā darbībā.*
- *Bērns, pats izzinot apkārtējo pasauli, gūstot pieredzi, emocijas, pārdzīvojumus, jaunas zināšanas, spēj tās reproducēt, attēlot zīmējumos un radošos darbos, tādejādi tiek sekmētas un pilnveidotas ne tikai radošās spējas, bet notiek arī attīstība kopveselumā..*
- *Bērnam ir nozīmīgas tikai tās zināšanas, kuras balstītas uz savas pieredzes.*
- *Radošo darbību pirmsskolā ietekmē vide, kurā bērns atrodas, pedagogs, kas vada bērna darbību konsultanta lomā, kā arī materiāli, tehnikas veidi, kas tiek izmantoti radošajā mākslinieciskajā darbībā. Svarīgi, ka videi, kurā bērns atrodas, vēlams būt drošai, mājīgai un piemērotai bērna attīstības vajadzībām, lai bērns spētu justies brīvs un varētu radoši darboties.*
- *Pozitīvs, sirsnīgs un radošs pedagogs, ir tas, kurš strādā ar bērniem un piedāvā dažādas mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un tehnikas, nodrošinot savstarpēju uzticēšanos. Pedagoga svarīgākais uzdevums ir “sniegt bērnam iespēju novērot un pētīt, atlasīt nepieciešamo materiālu.*

5.

- *Empīriskā pētījuma rezultātā var secināt, ka darbs ar dabas materiāliem bagātināja bērnu radošo pieredzi.*
- *Pētījums liecina, ka darbs ar dabas materiāliem sniedza jaunās zināšanas par materiālu daudzveidību, to īpašībām, pielietojot tos savos darbos ir vērojama darbu oriģinalitātes izaugsme. Bērns, pētot apkārtējo pasauli - un daba ir vistuvākais un pieejamākais pētījuma objekts – uztver šo apkārti ar sajūtām, emocijām un tad atspoguļo to savos radošos darbos. Bērns 4-5 gados veido tikai to, o izprot, kas viņam ir tuvs un svarīgs.*

Skolotājs veido radošo vidi, dod zināšanas bērna jaunu prasmju attīstīšanai, kas savukārt ļauj bērnam savā darbībā būt atraisītam, radoši un brīvi izpausties, īstenot savu ieceri.

6.

4-5 gadīgo bērnu darbības pieredze darbā ar dabas materiāliem pirmsskolā bagātināsies, ja skolotājs:

- *Veidos radošās domāšanas klimatu*
- *Organizēs radošo vidi, kur bērns veiks pētniecisko darbību, atdarinās izzināto*
- *Vadīs rotaļnodarbības ārā, bagātinot bērna priekšstatus par apkārtējo vidi*
- *Uzturēs ziņkāri par dabas materiāliem un darbības paņēmieniem ar tiem*
- *Organizēs mācību procesu, tā lai būtu apgūtas jaunas prasmes skolotāja vadībā un būtu pietiekoši laika brīvai radošai darbībai, pielietojot tās.*

PRIEKŠLIKUMI

Atsaucoties uz teorijā analizēto un pētījuma periodā novēroto, apstiprinājās tas, ka darbā ar dabas materiāliem tiek bagātināta bērnu radošā pieredze.

Līdz ar to, lai 4-5 gadīgiem bērniem darbības pieredze darbā ar dabas materiāliem pirmsskolā bagātināto, ja skolotājam:

- Jāveido radošās domāšanas klimatu
- Jāorganizē radošo vidi, kurā bērns veiks pētniecisko darbību, atdarinās izzināto
- Jāvada rotaļnodarbības ārā, bagātinot bērna priekšstatus par apkārtējo vidi
- Jāuztur ziņkārī par dabas materiāliem un darbības paņēmieniem ar tiem
- Jāorganizē mācību procesu, tā lai būtu apgūtas jaunas prasmes skolotāja vadībā un būtu pietiekoši laika brīvai radošai darbībai, pielietojot tās.

Mēs esam dabas sastāvdaļa, mācīsimies kopā ar bērniem no dabas un ar tās palīdzību un saudzēsim to!

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Albrehta,Dz. (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Apgāds Mācību grāmata
2. Anspaks,J. (2004). *Mākslas pedagogija*. Rīga: RaKa
3. Batņa,V. (2007). *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: RaKa
4. Beļickis,I., Blūma,T., Koķe,T., Markus,D., Skujiņa,V., Šalme,A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC
5. Dālgrēns,L.Ū., Sčepanskis,A. (2007). *Brīvdabas pedagogija*. SIA Valmieras tipogrāfija LAPA
6. Fišers,R. (2005). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: RaKa
7. Freimane,I. (2007). *Vides mācība maziem bērniem*. Veiters
8. Fridenberga,I. (2003). *Vizuālā māksla pirmsskolā*. Rīga: RaKa
9. Hibnere,V. (1998). *Bērna vizuālā darbība*. Rīga: RaKa
10. Kagaine,Z. (2005). *Tēlainā domāšana vizuālajā mākslā*. Rīga: Zvaigzne ABC
11. Kalniņa,D. (2012). *Dārzs ka mācību vide un mācību līdzeklis*. Rīga: Zvaigzne ABC
12. Kriķe,R. (2000). *Rosinām vizuālo iztēli*. // Skolotājs, Nr.5, 45.-48.lpp.
13. Kromāne,Dz. (1983). *Dažādu metožu izmantošana, iepazīstinot bērnus ar dabu*. Rīga: Mācību metodiskais kabinets
14. Laganovska,L. (2009). *Daudzpusīgā intelekta teorija vizuālās mākslas stundās*.// Skolotājs, Nr.5.
15. Laiveniece,D. (1999). *Ieskats mācību metodēs*. //Skolotājs,Nr.1
16. Liepiņa, S. (1991). *Garīgi atpalikušo bērnu psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
17. Miķelsone,I. (1997). *Kreativitātes sekmēšana pirmsskolas vecuma bērnu patstāvīgajā mākslinieciskajā darbībā*. //Skolotājs Nr. 1.
18. Ministru kabineta Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, 2012.pieejams 18.06.2018.: <http://likumi.lv/doc.php?id=250854>
19. Nellke,M. (2003). *Kreativitātes metodes radošo spēju attīstībai*. Rīga: Balta eco
20. Ozola,A. (2018). *Pirmsskolas jaunajās vadlīnijās uzsvērtā caurviju prasmju apguves nozīme*.// Pirmsskola, N4(56)
21. Priede L.,Vigule D. (2014). *Promociju darbs.Pirmsskolēnu intelektuālo prasmju sekmēšana mākslas nodarbībās*. Rīga: RPIVA
22. Randoha,A. (2015). *Promocijas darbs. Pirmsskolēna vizuālo spēju pilnveide tēlotājdarbībā*. Rīga: RPIVA.
23. Robinsons,K. (2004). *Ne tikai ar prātu*. Rīga: Zvaigzne ABC
24. Rubana,I.M. (2004). *Mācies darot*. Rīga: RaKa

25. Samuseviča, A. (2000). *Pētīšanas metodes pedagoģiskajā procesā*. Liepāja: LiePa
26. Sērļa-Bārnsa, B. (2004). *Brīnumaino lietu pasaule*. Rīga: Zvaigzne ABC
27. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
28. Špona, A. (2004). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa
29. Teika, M. (2000). *Bērnu radošā darbība interešu centros*. //Skolotājs Nr.6.
30. Thierbach, K. (1988). *Aus Blüten, Holz und Stein*. Berlin : Der Kindrbuchverlag
31. UNESCO (2006). *Ceļvedis mākslas izglītībā. Pasaules konference par mākslas izglītību- radošo spēju attīstīšanu 21.gadsimtā*. Lisabona.
32. Vidnere, M. (2011). *Kreativitātes jēdziens un attīstība: Kreativitētes diagnostika un attīstība*. Rīga: RPIVA, Jumi.
33. Гульянц, Э. (1984). *Что можно сделать из природного материала*. Москва: Просвещение
34. Давыдова, Г. (2007). *Нетрадиционные техники рисования в детском саду*. Издательство Скрипторий 2003
35. Новикова, И. (2010). *Аппликация из природных материалов в детском саду*. Москва: Академия развития.
36. Панфилова, Т. (2004). *Обучение детей работе с природными материалами*. Москва: Школьная пресса.
37. Паславский, А. (1993). *Природа, фантазия, творчество*. Одесса: Весёлка
38. Пиаже, Ж. (1997). *Суждение и рассуждение ребенка*. СПб: Союз
39. Рубинштейн, С. (1973). *Проблемы общей психологии*. Москва: Педагогика.
40. Филенко, Ф. (1976). *Поделки из природных материалов*. Москва: Просвещение
41. Яблонский, В. (1989). *Преподавание предметов. Рисунок и Основы композиции*. Москва: Высшая школа.
42. Янушко, Е. (2006). *Аппликация с детьми раннего возраста*. Мозаика-Синтез

Nodarbību plāni.

1.nodarbība.

Tēma: “Lapkritis.”

Nodarbības mērķis: bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem

Uzdevums: iepazīstināt bērnus ar aplikāciju metodi stiprinot koku lapas pie papīra pamatnes

Izmantojamie materiāli: galda pārsegs, papīra šķīvji, guašas krāsas, ota, PVA līme, koku lapas

Nodarbības apraksts.

Āra rotaļnodarbības laikā bērni kopā ar pedagogu vēro rudens pārmaiņas dabā, pēta rotaļlaukumā bērzu, tā lapas, citus kokus un lapas. Apspriež redzēto.

Katrs bērns pēta un lasa nokritušas lapas, ņem līdzi uz grupu (vēlams katram bērnam nodrošināt plastmasas kārbīņu ar vārdu).

Atgriežoties grupas telpā, skolotāja piedāvā ar salasītajiem dabas materiāliem atspoguļot savos darbos pastaiga redzēto. Ar guašas krāsām piedāvā ietonēt kartona šķīvi. Iespējams, bērni izvēlēsies zilu un zaļu krāsu, jo diena bija silta, bija zilās debesis, zāle vēl bija zaļa.

Kamēr apžūst krāsa, skolotājs jautā bērniem, vai viņi zina, kā labāk pielīmēt koku lapas. Bērni min, piedāvā savus variantus, iespējams jautā skolotājai “kā”?

Skolotāja paraugdemonstrējumā uzsmērē ar otu līmi uz šķīvja pamatnes, tad uzliek koka lapu uz līmes un vēlreiz ar līmi pārklāj lapu no virspuses, piespiežot lapu pie pamatnes. Tad atkārtoja to pašu ar citu lapu. Skolotāja aicināja bērnus sagatavot darba vietu un sākt darbu. Dažādā tempā strādājot, darbs tiks paveikts. Bērniem, iespējams, būs nepieciešams pieauguša atbalsts, palīdzība. Pēc pusdienām, kas darbi bija izžuvuši, varēs iekārtot darbu izstādi, apspriest darba tēmu.

2.nodarbība.

Tēma: “Peļķes.”

Nodarbības mērķis: bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem

Uzdevums: iepazīstināt bērnus ar dabas materiālu kompozīcijas izlikšanu “rudens peļķē”-līmē.

Izmantojamie materiāli: galda pārsegs, mazie foto rāmīši ar plastikātu un apmali, ota, PVA līme, vates kociņš, dažādi dabas materiāli

Nodarbības apraksts.

Ārā pastaigas laikā skolotājs aicina bērnus vērot koku lapas, zariņus u.c. peļķēs. Atgriežoties grupā, skolotājs aicina veidot peļķes arī savos darbos. Bērni, iespējams, būs ļoti izbrīnīti un ieinteresēti.

Skolotājs piedāvā foto rāmītī izveidot “peļķi”, uzklājot līmi bieza kārtā ar otas palīdzību un pārklājot visa foto rāmīša virsmu. Tad skolotājs jautā bērniem, ko viņi redzēja ārā, peļķē. Uzklāusot visas atbildes (zāli, lapas, zariņus u.c.), skolotājs aicina likt tos mūsu “peļķē”, palīdzot izvietot dabas materiālus ar vates kociņu. Skolotājs pievērš bērnu uzmanību tam, ka ja tiek ievietotas lapas viena uz otras, tad starpa arī jābūt “ūdenim”- līme, bet kur kastaņus, zīles, līmei noteikti jābūt biežā slānī.

Darbiem jāžūst horizontāli novietotiem vismaz līdz nākošajai dienai.

3.nodarbība.

Tēma: “Foto rāmītis ar dabas veltēm.”

Nodarbības mērķis: bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem

Uzdevums: iepazīstināt bērnus ar dabas materiālu stiprināšanu plastilīnā

Izmantojamie materiāli: galda pārsegs, kartona rāmītis, plastilīns, dabas materiāli.

Nodarbības apraksts.

Bērni no mājām aicināti atnest no mājām kopā ar vecākiem meža un dārza sažāvētas ogas, zīles, zīles cepurītes, akmentiņus un citas “bagātības”, tiek izmantoti grupā esošie un pedagoga sagatavoti dabas materiāli.

Skolotājs piedāvā bērniem izveidot foto rāmīšus ar dabas veltēm. Skolotājs jautā bērniem, kā mums šajā darbā var palīdzēt plastilīns. Ja bērniem nav pareiza varianta, vai bērni klusē, skolotājs sāk stāstīt, ka plastilīnā arī var stiprināt dabas materiālus. Nepieciešams rāmīša virsmu pārklāt ar plastilīnu un tad tajā iespiest izvēlētos dabas materiālus. Skolotājs akcentē, ka ērtāk ir ņemt plastilīnu maziem gabaliņiem un izsmērēt, izlīdzināt tos pa rāmīša virsmu. Ja nepieciešams, skolotājs palīdz bērniem.

4.nodarbība.

Tēma: “Rudens pušķis.”

Nodarbības mērķis: bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem

Uzdevums: izveidot patstāvīgā darbībā telpu dekorāciju pašu izvēlētajā metodē no dabas materiāliem

Izmantojamie materiāli: pēc bērnu pašu izvēles

Nodarbības apraksts.

Skolotājs atgādina bērniem, ka tuvojas rudens koncerts, bet koridora un zāles telpas vēl nav dekorētas. Notiek apspriede un diskusija par to, kā var dekorēt. Skolotājs ievirz bērnu viedokļus uz to, cik skaisti būtu, ja tiktu izveidoti rudens pušķi.

Bērniem tiek dots uzdevums pēc pašu izvēles veidot rudens pušķus no dabas materiāliem.

Iespējams, daļa bērnu uzreiz sāks darboties, citiem būs grūti izdarīt izvēli gan dabas materiālos, gan stiprināšanas veidā. Skolotājs sniedz atbalstu un palīdzību.

Varbūt, bērni būs izvēlējušies aplikācijas metodi. Varbūt bērni kombinēs darbā arī stiprināšanu uz plastilīna pamatnes.

5.nodarbība

Tēma: “Dzīvās lapas.”

Nodarbības mērķis: bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem

Uzdevums: iepazīstināt bērnus ar priekšmetu sastādīšanu no lapu elementiem

Izmantojamie materiāli: galda pārsegs, kartons, šķēres, līme, ota, koku un krūmu lapas.

Nodarbības apraksts.

Skolotājs jautā bērniem: “Vai Jūs zināt, ka lapas var būt dzīvas?” Iespējams, bērni būs izbrīnīti un ar interesi gaidīs turpinājumu.

Skolotājs stāsta, ka no lapām var izveidot gandrīz jebko: zaķīšus, mašīnas, mājas. Ir vajadzīgi labi pazīstami palīgi- šķēres, līme un lapas! Skolotājs demonstrē bērniem iepriekš izveidotus darbus no lapām un jautā bērniem- “Kā tika izveidoti šie zvēri?” Bērniem dota iespēja atbildēt, atpazīst dažu lapu elementus. Skolotājs kopā ar bērniem analizē gatavus darbus. Skolotājs paskaidro, kā darboties ar šķērēm, nogriezt daļu no lapas, kā salīmēt kopā.

Skolotājs aicina izveidot savus darbus no lapām. Bērni patstāvīgi sagatavo savu darba vietu, izvēlās lapas, sagatavo līmi, ota un šķēres. Lapas atdzīvojās.

6.nodarbība

Tēma: “Ezītis un viņa draugi”.

Nodarbības mērķis: bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem

Uzdevums: iepazīstināt bērnus ar dabas materiālu sastiprināšanu savā starpā vai ar plastilīnu

Izmantojamie materiāli: galda pārsegs, čiekuri, plastilīns, dažādi dabas materiāli.

Nodarbības apraksts.

Skolotājs izlasa bērniem pasaku par meža iemītniekiem (piem, “Ezīša kazociņš”). Ar bērniem tiek pārrunāts, kādi meža iemītnieki satikās ezītim. Skolotājs jautā, vai no čiekuriem, spalvām, zīlēm un lapām var izveidot pasakas varoņus. Iespējams, bērni atbildēs pozitīvi. Skolotājs ņem čiekuru un jauta bērniem, kas čiekuram jāpievieno, lai sanāktu, piem., lācis. Bērni, iespējams, atbild – ķepas. Skolotājs jautā, kā tās piestiprināt. Ja bērni neatbild, parāda, ka mazās lapas var aizspraust aiz čiekura zvīņām, kastaņus var piestiprināt ar plastilīna palīdzību, vairākus čiekurus savā starpā aizkabināt savā starpā. Tad skolotājs aicina bērnus pamēģināt pašiem, palīdz nepieciešamības gadījumā.

7.nodarbība.

Tēma: “Meža iemītnieki”.

Nodarbības mērķis: bērnu radošās darbības pieredzes bagātināšana darbā ar dabas materiāliem

Uzdevums: izveidot patstāvīgā darbībā pasakas varoni pašu izvēlētajā metodē no dabas materiāliem.

Izmantojamie materiāli: galda pārsegs, materiāli pēc bērnu izvēles.

Nodarbības apraksts.

Nodarbības sākumā skolotājs izlasīja bērniem pasaku par meža dzīvniekiem. Ilustrāciju vietā skolotājs rāda uz pedagoga iepriekšējās reizēs veidotiem darbiem no čiekuriem un citiem materiāliem. Skolotājs jautāja bērniem, kā pēc viņu domām turas kopā čiekuri un spalvas. Iespējams, bērni pareizi atbildēs, ka tos sastiprina savā starpā, iespraužot vienu otrā, citi teiks, ka ar plastilīnu. Skolotājs paslavēs bērnus un teiks, ka abi varianti ir labi. Tad aicinās izveidot pašiem pasakas varoņus no dabas materiāliem pēc pašu izvēles. Varbūt bērnu veidos savus dzīvniekus “guļus” uz kartona lapas, citi veidos telpiskās zvēru figūras. Varbūt bērni jau veidošanas laikā sāks sarunāties ar saviem dzīvnieciņiem, spēlēties.

Anketa vecākiem

- 1.Vai bērns bieži kopā ar jums ir pastaigā pa parku, mežu ?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 2.Vai bērns pēta un vāc pastaigas laikā dabas materiālus?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 3.Vai bērns uzdod jautājumus par apkārtējo vidi vai atrastiem materiāliem pastaigā?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 4.Vai bērnam ir nodrošināta vide radošai darbībai ar dabas materiāliem mājās
 (darba vieta, līmes, plastilīns, kartoni u.c.)?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 5.Vai bērns darbojās mājās ar dabas materiāliem?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 6.Vai bērns pielieto dažādus materiālus un stiprināšanas paņēmienus?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 7.Vai darbojaties ar bērnu kopā?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 8.Vai darbības laikā bērns pauž pozitīvās emocijas (runā līdzī, dzied, rotaļājās u.c.)?
 O Jā O Nē O Dažreiz
9. Vai bērns jums stāsta par savu darbu?
 O Jā O Nē O Dažreiz
- 10.Vai Jūs izrādāt interesi par bērna darbību un gatavo darbu?
 O Jā O Nē O Dažreiz
11. Vai pēdējo divu mēnešu laikā bērnam ir pieaugusi interese darboties ar dabas materiāliem?
 O Jā O Nē O Nezinu
12. Vai pēdējo divu mēnešu laikā bērnam ir uzlabojušās prasmes darbā ar dabas materiāliem?
 O Jā O Nē O Nezinu

Paldies!